

บทที่ 4

บทวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

1. บทนำ

เนื่องจากประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ประกอบธุรกิจแตกต่างไปจากการคุ้มครองผู้เช่าซื้อที่เป็นผู้บริโภค ทั้งนี้ เพราะในต่างประเทศนั้น โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์ ได้มีการออกกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้เช่าซื้อนั้น จะได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันกับกฎหมายที่คุ้มครองผู้บริโภคในด้านการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค กล่าวคือ ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวกับการให้สินเชื่อกับผู้บริโภคนั้นได้คุ้มครองรวมไปการเช่าซื้อกับผู้บริโภคด้วย ในขณะที่ในประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายที่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการให้สินเชื่อต่างหากแยกออกจากกฎหมายที่คุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อ ได้แก่ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 หรือ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2542 เป็นต้น นอกจากนี้ กฎหมายที่คุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อไม่ได้คุ้มครองผู้บริโภคในการเช่าซื้อทรัพย์สินทุกประเภท แต่แยกเป็นการคุ้มครองตามประเภทของทรัพย์สินที่เป็นวัตถุของสัญญาเช่าซื้อ โดยการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้เช่าซื้อเป็นเรื่อง ๆ ไป ซึ่งในกรณีนี้ผู้เขียนได้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเฉพาะบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544

2. การวิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทย โดยวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค อันได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 โดยศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับบทบัญญัติในกฎหมายต่างประเทศและ

บทบัญญัติในกฎหมายฉบับอื่นของไทย ทั้งนี้ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ในประเด็นปัญหาที่มีความเหมือนและต่างจากบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศ

ประเด็นที่ 1 ลักษณะของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 2 ได้ให้นิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 ดังนี้

“เครื่องใช้ไฟฟ้า หมายความว่ารวมถึง เครื่องใช้หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) เครื่องใช้หรืออุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) และเครื่องใช้หรืออุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ (Audio Vision)”

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศโดยเฉพาะกฎหมายของประเทศอังกฤษ และกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์แล้ว จากการศึกษาพบว่ากฎหมายของทั้งสองประเทศไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดที่ให้การคุ้มครองผู้บริโภคโดยการควบคุมการทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นการเฉพาะดังเช่นประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทย

ดังนั้น ในการพิจารณาลักษณะของเครื่องใช้ไฟฟ้านั้น ผู้เขียนได้พิจารณาลักษณะของเครื่องใช้ไฟฟ้าจากคำนิยามตามที่ไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 2 เป็นหลัก

เมื่อพิจารณาคำนิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าในข้อ 2 ของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ แล้วพบว่า เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ นั้น หมายถึงเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกประเภท ทั้งนี้ เนื่องจากการทำงานของเครื่องใช้ไฟฟ้าในปัจจุบันนั้นเป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แทบทั้งสิ้น ดังนั้น จากคำนิยามในข้อ 2 นี้ ทำให้การเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเกือบทุกประเภทที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้นั้น ย่อมตกอยู่ภายใต้การควบคุมของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 เว้นแต่รถยนต์และรถจักรยานยนต์ตามคำนิยามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 ซึ่งหมายความว่าถึงรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่คนทั่วไปใช้เป็นพาหนะในการสัญจรไปมาเท่านั้น ไม่รวมถึงรถไฟที่ใช้ในสนามกอล์ฟหรือรถเด็กเล่นที่ใช้กำลังไฟฟ้าเป็นตัวขับเคลื่อน

ข้อดีของการให้ค่านิยามในลักษณะนี้ คือ การให้ค่านิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าในลักษณะที่กว้างและครอบคลุมเครื่องใช้ไฟฟ้าเกือบทุกประเภทโดยไม่มีการจำกัดประเภทหรือราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นย่อมเป็นการคุ้มครองผู้เช่าซื้อรายเล็กรายน้อยที่อาจทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในราคาไม่กี่บาท และได้ทำสัญญาเช่าซื้อในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภคที่มีฐานะยากจนหรืออาศัยอยู่ในชนบทซึ่งส่วนใหญ่นั้นไม่มีความรู้หรือความสามารถที่จะต่อรองกับผู้ประกอบธุรกิจ ได้รับการคุ้มครองตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา นี้ด้วย

นอกจากนี้ จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศโดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้เช่าซื้อของประเทศนิวซีแลนด์แล้วนั้น กฎหมายประเทศนิวซีแลนด์คุ้มครองสัญญาเช่าซื้อที่มีระยะเวลาของสัญญาเช่าซื้อต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากค่านิยามสัญญาเช่าซื้อผู้บริโภค ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสัญญาสินเชื่อและการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ.2003 section 60 ซึ่งได้กำหนดสัญญาเช่าซื้อผู้บริโภคที่จะรับความคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าว ดังนี้

สัญญาเช่าซื้อผู้บริโภค

(1) สำหรับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้ การเช่าซื้อจะเป็นการเช่าซื้อกับผู้บริโภค ถ้า

(a) ผู้เช่าซื้อเป็นบุคคลธรรมดา และ

(b) ผู้เช่าซื้อเข้าทำสัญญาเช่าซื้อโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือประโยชน์ของครอบครัว และ

(c) ขณะทำสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้ประกอบธุรกิจโดยมีวัตถุประสงค์ในด้านการให้เช่าซื้อสินค้า

(d) เมื่อสัญญาเช่าซื้อถูกทำขึ้น ในสัญญาเช่าซื้อต้องขอสัญญาดังนี้ อย่างน้อย 1 ข้อ คือ

(i) สัญญาเช่าซื้อต้องมีระยะเวลา 1 ปี หรือมากกว่านั้น

(ii) ผู้เช่าซื้อต้องมีสิทธิเลือกซื้อทรัพย์สินที่เช่าซื้อ

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบการให้ความคุ้มครองสัญญาเช่าซื้อที่ทำกับระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภค โดยเปรียบเทียบระหว่างประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากับพระราชบัญญัติสัญญาสินเชื่อและการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ.2003 แล้วนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ค่านิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา นั้นได้ให้ความคุ้มครองผู้เช่าซื้อที่เป็นผู้บริโภคมากกว่าค่านิยามสัญญาเช่าซื้อตามค่านิยามในพระราชบัญญัติสัญญาสินเชื่อและการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ.2003 เพราะค่านิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าตามประกาศ

คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ มีลักษณะที่กว้างและครอบคลุมเครื่องใช้ไฟฟ้าเกือบทุกประเภท โดยไม่มีการจำกัดประเภทหรือราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นและไม่กำหนดการคุ้มครองสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าว่าต้องมีกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่าระยะเวลาเท่าใด ดังนั้น การให้คำนิยามลักษณะของเครื่องใช้ไฟฟ้าในกรณีเช่นนี้ย่อมเป็นการคุ้มครองผู้เช่าซื้อรายเล็กรายน้อยที่อาจทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในราคาไม่กี่บาท และได้ทำสัญญาเช่าซื้อในระยะเวลาอันสั้น

อย่างไรก็ตาม การกำหนดคำนิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีลักษณะกว้างและครอบคลุมเช่นนี้อาจทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจหลักเล็งกฎหมาย โดยไม่ทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้บริโภค แต่หันไปทำสัญญาอย่างอื่นที่ไม่มีกฎหมายควบคุมเป็นการเฉพาะแทน เช่น สัญญาซื้อขายผ่อนส่ง เป็นต้น ซึ่งในกรณีการหลักเล็งกฎหมายเช่นว่านี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่อยู่เหนือความควบคุมของกฎหมาย เพราะกฎหมายนั้นไม่สามารถไปจำกัดการทำสัญญาของคู่สัญญา โดยจำกัดประเภทของสัญญาได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สัญญา

แม้การทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านี้จะมีกฎหมายเข้ามาควบคุมเป็นการเฉพาะ แต่ในปัจจุบันการทำสัญญาเช่าซื้อก็ยังเป็นที่นิยมแพร่หลายในวงการผู้ประกอบการธุรกิจ โดยเฉพาะในสถาบันการเงินต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะสัญญาเช่าซื้อมีข้อดีตรงที่กรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อ ยังคงอยู่กับผู้ให้เช่าซื้อ โดยกรรมสิทธิ์ไม่ได้โอนไปยังผู้เช่าซื้อทันทีที่ทำสัญญาดังเช่นสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง แม้ว่าสัญญาซื้อขายผ่อนส่งนั้นผู้ขายจะสามารถทำสัญญาที่กำหนดเงื่อนไขที่เหี้ยมโหดกรรมสิทธิ์ไม่ให้โอนไปยังผู้ซื้อได้จนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคาครบถ้วนตามสัญญาแต่การกำหนดข้อสัญญาในลักษณะเช่นนี้ก็เพียงขอยกเว้นเท่านั้น เพราะโดยทั่วไปแล้วถ้าไม่ได้กำหนดข้อสัญญาในลักษณะเหี้ยมโหดกรรมสิทธิ์ไว้ กรรมสิทธิ์ย่อมจะโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่ผู้เช่าซื้อสัญญาซื้อขายกัน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 458) อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการป้องกันการหลักเล็งการควบคุมตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ฉบับนี้ โดยผู้ประกอบการธุรกิจอาจหันไปทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งที่มีเงื่อนไขในการรั้งกรรมสิทธิ์แทน ดังนั้น ในกรณีนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะมีการให้คำนิยามของคำว่า “เช่าซื้อ” นั้นให้มีความหมายรวมไปถึงการทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งที่มีเงื่อนไขในการรั้งกรรมสิทธิ์ โดยระบุในข้อ 2 ของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ดังนี้

ข้อ 2 “เช่าซื้อ ให้ความหมายถึง การเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เฉพาะสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าและให้ความหมายถึงซื้อขายผ่อนส่งเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีเงื่อนไขว่า ผู้ซื้อต้องผ่อนชำระราคาให้ผู้ขายตั้งแต่ 2 งวดขึ้นไป และกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าได้ชำระราคาครบถ้วนแล้ว”

และเนื่องจากสถาบันการเงินที่ให้บริการด้านการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าได้นิยมที่จะให้บริการเช่าซื้อมากกว่าที่จะทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง ผู้เขียนจึงเห็นว่าการกำหนดนิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าเช่นนี้น่าจะมีข้อดีมากกว่าข้อเสีย เพราะส่งผลให้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฉบับนี้สามารถคุ้มครองการทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าได้ทุกประเภทโดยไม่มีข้อจำกัดทั้งประเภทของเครื่องใช้ไฟฟ้าและราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้าในสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งการกำหนดนิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าไว้ดังนี้นั้นย่อมส่งผลให้กฎหมายสามารถควบคุมสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า แม้ว่าเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นจะถูกคิดค้นจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ และได้มีการผลิตขึ้นมาภายหลังประกาศคณะกรรมการฉบับนี้ออกมาใช้บังคับแล้ว

ในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะคงลักษณะของคำนิยามเครื่องใช้ไฟฟ้าในข้อ 2 ของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ไว้เช่นเดิม

ประเด็นที่ 2 เรื่องการเปิดเผยข้อสัญญาแก่ผู้เช่าซื้อก่อนหรือในขณะทำสัญญา

ในประเด็นเรื่องการเปิดเผยข้อสัญญาแก่ผู้เช่าซื้อก่อนหรือในขณะทำสัญญานั้น บทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ไม่ได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยข้อสัญญาแก่ผู้เช่าซื้อก่อนหรือในขณะทำสัญญา

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอังกฤษและกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์แล้ว บทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองประเทศนั้นได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่เปิดเผยรายละเอียดของสัญญาตามที่กฎหมายกำหนดก่อนหรือขณะทำสัญญา และหากผู้ให้เช่าซื้อละเลยหน้าที่ในการเปิดเผยรายละเอียดของสัญญาหรือเปิดเผยไม่ครบตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว มีผลให้สัญญาไม่มีผลผูกพันผู้เช่าซื้อหรือไม่สามารถบังคับผู้เช่าซื้อได้

ทั้งนี้ การกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องเปิดเผยรายละเอียดของสัญญาให้แก่ผู้เช่าซื้อก่อนหรือในขณะทำสัญญานั้น มีข้อดี คือ เพื่อให้ผู้เช่าซื้อสามารถทราบถึงรายละเอียดของข้อสัญญาว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ก่อนที่จะตัดสินใจเช่าทำสัญญา และเพื่อเป็นการให้ผู้เช่าซื้อพิจารณาว่าเมื่อตกลงทำสัญญาแล้วผู้เช่าซื้อจะมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาอย่างไรบ้าง หรือสัญญาที่ผู้เช่าซื้อจะต้องผูกพันภายหลังจากที่ทำสัญญาแล้วมีลักษณะเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคจนเกินควรหรือไม่

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงข้อดีของการกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องเปิดเผยรายละเอียดของสัญญาให้แก่ผู้บริโภคก่อนหรือในขณะทำสัญญาแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นควรที่จะทำการแก้ไขโดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 โดยเพิ่มหน้าที่ให้

ผู้ให้เข้าชื่อมีหน้าที่ในการเปิดเผยข้อสัญญาให้แก่ผู้บริโภคก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญาซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญ ซึ่งข้อมูลที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ ๆ มีดังนี้

1. ชื่อเต็มและที่อยู่ของผู้ให้เข้าชื่อ
2. ข้อความที่บ่งบอกว่าสัญญาเข้าชื่อเครื่องใช้ไฟฟ้านี้เป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้บังคับของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เข้าชื่อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544

3. ข้อสัญญาในสัญญาเข้าชื่อ
4. ราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้าในกรณีซื้อโดยไม่ผ่อนชำระ
5. จำนวนเงินดาวน์หรือจำนวนเงินที่ต้องชำระครั้งแรก
6. ราคาค่าเช่าซื้อที่ต้องจ่ายเป็นรายงวด
7. อัตราดอกเบี้ย
8. จำนวนรวมทั้งหมดที่ต้องจ่ายหากผู้เช่าซื้อตกลงทำสัญญาเข้าชื่อ
9. ความแตกต่างระหว่างราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้าในกรณีที่ชำระครั้งเดียวกับราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้าในกรณีที่ทำสัญญาเช่าซื้อ

10. ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ผู้เช่าซื้อจะต้องจ่าย ได้แก่ ค่าขนส่ง, ค่าบำรุงรักษา, ค่าฝึกอบรมในการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดนั้น หรือ ค่าอุปกรณ์เสริม เป็นต้น

11. เงื่อนไขในการชำระค่าเช่าซื้อ
12. ระยะเวลาในการชำระค่าเช่าซื้อ
13. เบี้ยปรับหรืออัตราดอกเบี้ยในกรณีผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ
14. สิทธิในการบอกเลิกสัญญาของผู้เช่าซื้อ
15. เหตุแห่งการบอกเลิกสัญญาของผู้ให้เข้าชื่อ
16. ข้อความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

หากผู้ให้เข้าชื่อไม่เปิดเผยรายละเอียดของข้อสัญญาก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญาแล้ว ย่อมมีผลให้ผู้เช่าซื้อไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ โดยผลของการเลิกสัญญานี้มีผลให้ผู้สัญญาหลักคืนสู่ฐานะเดิมเช่นเดียวกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 แต่อย่างไรก็ตาม การบอกเลิกสัญญาของผู้เช่าซื้อในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการบอกเลิกสัญญาที่เป็นการแตกต่างจากการบอกเลิกสัญญาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ซึ่งเป็นการให้สิทธิผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาในเวลาใด ๆ ก็ได้ในระหว่างที่สัญญาเช่าซื้อยังไม่สิ้นสุด เพราะเหตุแห่งการบอกเลิกสัญญาในกรณีการละเลยไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลให้ผู้เช่าซื้อได้

รับทราบก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญานั้น เป็นคนละเหตุกับเหตุในบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ซึ่งกำหนดให้ผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้โดยในระหว่างเวลาเช่าซื้อ และผลของการบอกเลิกสัญญาในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่าผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถเรียกค่าเสียหายได้ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ให้เช่าซื้อได้กระทำผิดหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ การเลิกสัญญาในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิในการบอกเลิกสัญญาของผู้เช่าซื้อ โดยในกรณีนี้ ผู้เขียนเสนอว่าให้ผู้เช่าซื้อ มีสิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่เปิดเผยรายละเอียดข้อสัญญาภายในเจ็ดวันนับแต่วันทำสัญญา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการจำกัดมิให้ผู้เช่าซื้อใช้สิทธิในการเลิกสัญญาในกรณีนี้โดยไม่จำเป็น หรือใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ระยะเวลาผ่านไปนานแล้วซึ่งอาจทำให้ผู้ให้เช่าซื้อเกิดความเสียหายจากการบอกเลิกสัญญาได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ผู้เช่าซื้ออาจเลือกที่จะไม่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาดังที่กล่าวไปแล้วนั้นก็ได้ ซึ่งหากผู้เช่าซื้อไม่เลือกใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาดังกล่าวแล้ว ย่อมมีผลให้สัญญายังคงผูกพันผู้เช่าซื้อต่อไป

ผู้เขียนเสนอให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ให้กับผู้ให้เช่าซื้อ มีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยรายละเอียดของสัญญาในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 3/1 ดังนี้

ข้อ 3/1 “ก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญา ผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่ต้องเปิดเผยรายละเอียดของสัญญาที่มีความสำคัญให้แก่ผู้บริโภคดังนี้

1. ชื่อเต็มและที่อยู่ของผู้ให้เช่าซื้อ
2. ข้อความที่บ่งบอกว่าสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านี้เป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้บังคับของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544
3. ข้อสัญญาในสัญญาเช่าซื้อ
4. ราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้าในกรณีที่ซื้อโดยไม่ผ่อนชำระ
5. จำนวนเงินดาวน์หรือจำนวนเงินที่ต้องชำระครั้งแรก
6. ราคาเช่าซื้อที่ต้องจ่ายเป็นรายงวด
7. อัตราดอกเบี้ย
8. จำนวนรวมทั้งหมดที่ต้องจ่ายหากผู้เช่าซื้อตกลงทำสัญญาเช่าซื้อ
9. ความแตกต่างระหว่างราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้าในกรณีที่ชำระครั้งแรกเดียวกับราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้าในกรณีที่ทำสัญญาเช่าซื้อ

10. ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ผู้เช่าซื้อจะต้องจ่าย ได้แก่ ค่าขนส่ง, ค่าบำรุงรักษา, ค่าฝึกอบรมในการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดนั้น หรือ ค่าอุปกรณ์เสริม เป็นต้น

11. เงื่อนไขในการชำระค่าเช่าซื้อ
12. ระยะเวลาในการชำระค่าเช่าซื้อ
13. เบี้ยปรับหรืออัตราดอกเบี้ยในกรณีผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ
14. สิทธิในการบอกเลิกสัญญาของผู้เช่าซื้อ
15. เหตุแห่งการบอกเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อ
16. ข้อความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การละเลยหรือฝ่าฝืนหน้าที่ในการเปิดเผยรายละเอียดดังกล่าวนี้ ย่อมมีผลให้ผู้เช่าซื้อ มีสิทธิบอกเลิกสัญญา และผลของการเลิกสัญญานี้มีผลทำให้คู่สัญญากลับคืนสู่ฐานะเดิม ทั้งนี้ ผู้เช่าซื้อต้องใช้สิทธิในการบอกเลิกสัญญาภายในเจ็ดวันนับจากวันทำสัญญา อนึ่ง การบอกเลิกสัญญาในกรณีนี้ ผู้ให้เช่าซื้อย่อมไม่อาจเรียกค่าเสียหายใด ๆ จากผู้เช่าซื้อได้”

ประเด็นที่ 3 เรื่องการส่งมอบสัญญาเช่าซื้อ

ในประเด็นเรื่องการส่งมอบสำเนาหรือฉบับของสัญญาเช่าซื้อนั้น แม้ว่าบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ไม่ได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องจัดทำสัญญาเป็นสองฉบับและส่งมอบฉบับให้ผู้เช่าซื้อฉบับหนึ่งในขณะทำสัญญาหรือภายหลังวันทำสัญญาในกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาภายหลังจากทำสัญญาไปแล้ว เพื่อให้ผู้เช่าซื้อตรวจสอบความถูกต้องของสัญญาว่าเป็นไปตามที่ตกลงกันไว้หรือไม่ อย่างไรก็ตามหากพิจารณาบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มาตรา 57 และมาตรา 35 อัญญู ได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาหรือมีข้อสัญญาถูกต้องตามแบบตามมาตรา 35 ทวิ ให้แก่ผู้บริโภคภายในระยะเวลาที่เป็นทางปฏิบัติตามปกติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจประเภทนั้นๆ หรือภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่ระยะเวลาใดจะถึงก่อน ทั้งนี้หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ซึ่งในประเด็นการส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญานั้น กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาโดยกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนไว้ เพียงแต่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาภายในระยะเวลาที่เป็นทางปฏิบัติตามปกติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจประเภทนั้นๆ

เมื่อเทียบกับกฎหมายหมายของประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์นั้น กฎหมายของประเทศอังกฤษได้กำหนดระยะเวลาที่ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งมอบสำเนาของสัญญาให้ผู้เข้าซื้อไว้เป็นสองกรณี กล่าวคือ กรณีแรกเป็นกรณีที่ผู้ขาย (dealer) ได้นำแบบของสัญญาเข้าชื่อมาให้ผู้เข้าซื้อลงลายมือชื่อก่อนที่ผู้ให้เข้าซื้อ ซึ่งการลงลายมือชื่อของผู้เข้าซื้อนี้ถือเป็นคำเสนอของผู้เข้าซื้อในการทำสัญญาเข้าชื่อ ในกรณีนี้ผู้เข้าซื้อจะมีสิทธิที่จะได้รับสำเนาของสัญญาเข้าชื่อและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทันทีที่ผู้เข้าซื้อลงลายมือชื่อ และหลังจากที่ผู้ให้เข้าซื้อสนองรับคำเสนอของผู้เข้าซื้อและลงลายมือชื่อลงในสัญญาเรียบร้อยแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อมีหน้าที่ในการส่งมอบสำเนาสัญญาเข้าชื่อที่มีลายมือชื่อของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายรวมถึงเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเข้าชื่อให้กับผู้เข้าซื้อภายในเจ็ดวันนับตั้งแต่วันที่สัญญาได้เกิดขึ้น

และกรณีที่สอง เป็นกรณีที่ผู้เข้าซื้อลงลายมือชื่อหลังจากผู้ให้เข้าซื้อลงลายมือชื่อเรียบร้อยแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อมีหน้าที่ส่งมอบสำเนาสัญญาเข้าชื่อรวมถึงเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทันทีที่ผู้เข้าซื้อลงลายมือชื่อเรียบร้อยแล้ว ซึ่งการส่งมอบสำเนาในกรณีนี้เป็นการเพียงพอแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อไม่ต้องส่งมอบสำเนาสัญญาเข้าชื่อภายในเจ็ดวันนับตั้งแต่วันที่สัญญาเกิดขึ้นอีก

กฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ที่ได้กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งมอบสำเนาของสัญญาเข้าชื่อพร้อมกับการเปิดเผยข้อสัญญาก่อนทำสัญญา และหากมีข้อสัญญาบางข้อสัญญาที่ผู้ให้เข้าซื้อยังไม่ได้เปิดเผยแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อมีหน้าที่ที่จะต้องส่งมอบสำเนาข้อสัญญาที่ยังไม่ได้เปิดเผยให้กับผู้เข้าซื้อก่อนทำสัญญาหรือภายในห้าวันทำงานนับแต่วันทำสัญญาและหากมีการเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาหลังจากที่สัญญาได้เกิดขึ้นแล้วนั้นต้องส่งสำเนาข้อสัญญาที่เปลี่ยนแปลงนั้นให้กับผู้เข้าซื้อก่อนที่ข้อสัญญานั้นจะมีผลบังคับใช้

ดังนั้นเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายของประเทศไทย ประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์แล้วนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดระยะเวลาการส่งมอบสำเนาสัญญาเข้าซื้อไว้อย่างชัดเจนซึ่งมีผลดี คือ เป็นการบังคับให้ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งมอบสำเนาสัญญาเข้าชื่อภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เพื่อไม่ให้ผู้ให้เข้าซื้อถ่วงเวลาหรือหลีกเลี่ยงโดยไม่ยอมส่งสำเนาสัญญาเข้าชื่อให้แก่ผู้เข้าซื้อเพื่อให้ผู้เข้าซื้อได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อสัญญาว่าตรงกับที่ได้ตกลงกันไว้หรือไม่ ทั้งนี้ระยะเวลาที่กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งมอบสัญญานั้นต้องเป็นระยะเวลาที่พอดี กล่าวคือ ไม่เร็วหรือช้าเกินไป เพื่อให้ผู้ให้เข้าซื้อมีเวลาในการจัดเตรียมสัญญาเพื่อส่งให้แก่ผู้บริโภค

เมื่อพิจารณาข้อดีของการกำหนดระยะเวลาในการส่งมอบสัญญาให้กับผู้เช่าซื้อแล้ว นั้น ผู้เขียนเห็นควรเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 3/2 ดังนี้

ข้อ 3/2 “ผู้ประกอบการธุรกิจมีหน้าที่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาหรือมีข้อสัญญาและแบบถูกต้องตามมาตรา 35 ทวิ...ให้แก่ผู้บริโภคนายในระยะเวลาเจ็ดวันนับจากวันทำสัญญา”

นอกจากนี้ หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาให้แก่ผู้บริโภคแล้ว จะก่อให้เกิดผลตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มาตรา 57 ที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อมีความผิดต่อระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษที่กำหนดในมาตรา 57 ล้วนแล้วแต่เป็นโทษในทางอาญาทั้งสิ้น ทั้งนี้ มาตรา 57 ไม่ได้กำหนดผลในทางแพ่งเอาไว้ ซึ่งมีผลทำให้สัญญาเช่าซื้อย่อมมีผลผูกพันผู้ให้เช่าซื้อ แม้ผู้ให้เช่าซื้อจะมีได้ส่งมอบสัญญาให้ก็ตาม

เนื่องจากการที่กฎหมายบังคับให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาให้กับผู้เช่าซื้อนั้น เป็นไปเพื่อให้ผู้เช่าซื้อมีโอกาสที่จะได้รับทราบและมีโอกาสที่จะตรวจสอบข้อสัญญาว่า ข้อสัญญาดังกล่าวนั้นเป็นไปตามที่ตกลงกันไว้หรือไม่ ซึ่งหากผู้ให้เช่าซื้อไม่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาให้ผู้เช่าซื้อ จะมีผลทำให้ผู้ให้เช่าซื้อได้รับโทษในทางอาญา แต่อย่างไรก็ตามผู้ให้เช่าซื้อก็ยัง สามารถบังคับให้ผู้เช่าซื้อปฏิบัติตามสัญญาเช่าซื้อ เช่น บังคับให้ผู้เช่าซื้อเสียค่าเช่าซื้อรวมทั้ง ดอกเบี้ยตามที่กำหนดไว้ในสัญญา บังคับให้ผู้เช่าซื้อต้องเสียเบี้ยปรับกรณีผิดนัดเป็นจำนวนตามที่ กำหนดไว้ในสัญญา เป็นต้น ซึ่งการกำหนดผลของการไม่ส่งมอบสัญญาไว้เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิด ความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เช่าซื้อ เพราะเท่ากับว่าเป็นการบังคับให้ผู้เช่าซื้อต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ผู้เช่าซื้อไม่ทราบหรือไม่สามารถตรวจสอบได้

ในเรื่องผลของการไม่ส่งมอบสัญญาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายไทยนั้นเมื่อเทียบกับ บทบัญญัติในกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์แล้ว ซึ่งทั้งสองประเทศได้ กำหนดผลของการไม่ส่งมอบสัญญาให้แก่ผู้บริโภค โดยมีให้สัญญาเช่าซื้อที่มีผลผูกพันผู้เช่าซื้อ จนกว่าจะส่งมอบสัญญาให้แก่ผู้เช่าซื้อ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ให้เช่าซื้อไม่อาจเรียกร้องหรือ บังคับให้ผู้เช่าซื้อปฏิบัติตามสัญญาได้จนกว่าผู้ให้เช่าซื้อจะส่งมอบสัญญาให้แก่ผู้เช่าซื้อ

แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ ผู้เขียนจึงขอเสนอแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติประกาศ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ โดยเพิ่ม ข้อ 3/2 วรรคสอง ซึ่งเป็นเรื่องผลของการไม่ส่งมอบสัญญา ที่มีข้อสัญญาหรือสัญญาที่มีข้อสัญญาและแบบถูกต้องตามมาตรา 35 ทวิ โดยผู้เขียนเสนอเพิ่มผล ของการฝ่าฝืนไม่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาหรือสัญญาที่มีข้อสัญญาและแบบถูกต้องตาม

มาตรา 35 ทวิ ซึ่งเป็นมาตราในทางแพ่งโดยให้มีผลแตกต่างไปจากกฎหมายที่เกี่ยวกับการเช่าซื้อของประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์ แต่ให้มีผลเป็นเช่นเดียวกับการละเลยไม่เปิดเผยรายละเอียดของสัญญาให้แก่ผู้เช่าซื้อก่อนหรือขณะทำสัญญา ซึ่งการเลิกสัญญาในกรณีนี้ เป็นการเลิกสัญญาที่แตกต่างจากการบอกเลิกสัญญาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ซึ่งเป็นการให้สิทธิผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาในเวลาใด ๆ ก็ได้ในระหว่างที่สัญญาเช่าซื้อยังไม่สิ้นสุด เพราะเหตุแห่งการบอกเลิกสัญญาเป็นคนละเหตุกับเหตุในบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 และผลของการบอกเลิกสัญญาในกรณีนี้นั้น ผู้เขียนเห็นว่าผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถเรียกค่าเสียหายได้ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ให้เช่าซื้อได้กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ การเลิกสัญญาในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิในการบอกเลิกสัญญาของผู้เช่าซื้อ โดยในกรณีนี้ ผู้เขียนเสนอว่า ผู้เช่าซื้อต้องใช้สิทธิในการบอกเลิกสัญญาภายในเจ็ดวันนับถัดจากวันที่กำหนดระยะเวลาในการส่งมอบสัญญาดังกล่าวนี้นี้ได้ผ่านพ้นไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นการจำกัดมิให้ผู้เช่าซื้อใช้สิทธิในการเลิกสัญญาในกรณีนี้โดยไม่จำเป็น หรือใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ระยะเวลาผ่านไปนานแล้วซึ่งอาจทำให้ผู้ให้เช่าซื้อเกิดความเสียหายจากการบอกเลิกสัญญาได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ผู้เช่าซื้ออาจเลือกที่จะไม่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาดังที่กล่าวไปแล้วนั้นก็ได้ ซึ่งหากผู้เช่าซื้อไม่เลือกใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาดังกล่าวแล้ว ย่อมมีผลให้สัญญายังคงผูกพันผู้เช่าซื้อต่อไป ดังนี้

ข้อ 3/2 วรยศสอง "... การละเลยไม่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาที่ถูกต้องตามแบบนั้น ย่อมมีผลให้ผู้เช่าซื้อ มีสิทธิบอกเลิกสัญญา และผลของการเลิกสัญญานี้มีผลทำให้คู่สัญญา กลับคืนสู่ฐานะเดิม ทั้งนี้ ผู้เช่าซื้อต้องใช้สิทธิในการบอกเลิกสัญญาภายในเจ็ดวันนับถัดจากวันที่กำหนดระยะเวลาในการส่งมอบสัญญาดังกล่าวนี้นี้ได้ผ่านพ้นไป อนึ่ง การบอกเลิกสัญญาในกรณีนี้นั้น ผู้ให้เช่าซื้อย่อมไม่อาจเรียกค่าเสียหายใด ๆ จากผู้เช่าซื้อได้"

ประเด็นที่ 4 เรื่องรายละเอียดที่ต้องกำหนดในสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

ในเรื่องรายละเอียดของสัญญานั้น ถึงแม้ว่าประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ได้มีบทบัญญัติในข้อ 3 ที่เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการบังคับให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องใช้ข้อสัญญาตามที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ กำหนดไว้ เช่น รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพของเครื่องใช้ไฟฟ้า สิทธิของผู้เช่าซื้อในสัญญาประกันเครื่องใช้ไฟฟ้าของผู้ขายหรือผู้ผลิต หรือการให้กรรมสิทธิ์ตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันทีที่ผู้เช่าซื้อชำระราคาค่าเช่าซื้อรวมทั้งเงินอื่นใดครบถ้วน เป็นต้น และข้อ 4 ที่เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการห้ามผู้ให้เช่าซื้อใช้ข้อสัญญาดังที่กำหนดไว้ เช่น ห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อสัญญาที่เป็นการจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ให้เช่าซื้ออันเกิดจากความชำรุด

บทพร้อมหรือการรอนสิทธิ อันเป็นการแตกต่างไปจากกฎหมาย ห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่ผู้ให้เข้าซื้อ มีสิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดน้อยกว่าสองงวดติดกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ไม่ได้กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อต้องกำหนดรายละเอียด ที่เกี่ยวกับอัตราค่าเช่าซื้อ อัตราดอกเบี้ย ราคาค่าเช่าซื้อทั้งหมดที่ผู้เข้าซื้อต้องชำระ (รวมดอกเบี้ย แล้ว) เป็นต้น ไว้ให้ชัดเจน

เมื่อเทียบกับกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์แล้ว กฎหมายของ ทั้งสองประเทศกำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อต้องกำหนดรายละเอียดที่เกี่ยวกับเงินทั้งหมดที่ผู้เข้าซื้อต้อง ชำระ ดังนี้

ประเทศอังกฤษได้มีการออกประกาศกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค (การเปิดเผยข้อมูล) ค.ศ.2004 (The Consumer Credit (Disclosure of information) Regulations 2004) ที่กำหนดให้ในสัญญาต้องมีรายละเอียด เช่น ค่าธรรมเนียมในการทำสัญญา เช่าซื้อ, ราคาแฝง, ค่าธรรมเนียมกรณีผิดนัด, เบี้ยปรับ, อัตราดอกเบี้ยรายปีและราคาหรือ ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ เป็นต้น

ส่วนประเทศนิวซีแลนด์นั้นได้มีพระราชบัญญัติสัญญาสินเชื่อและการให้สินเชื่อแก่ ผู้บริโภค ค.ศ.2003 (Credit Contracts and Consumer Finance 2003) ที่กำหนดให้สัญญาต้องมี รายละเอียด ได้แก่ ราคาของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ, เงื่อนไขในการชำระเงิน, จำนวนเงิน เวลา และ จำนวนครั้งที่ต้องชำระตามที่กำหนดในสัญญาเช่าซื้อ, จำนวนรวมที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระตามสัญญา เช่าซื้อ, ค่าธรรมเนียมในกรณีผิดนัด เป็นต้น

ซึ่งการกำหนดให้ในสัญญามีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าเช่าซื้อ ราคาค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่า ซื้อจะต้องชำระทั้งหมดเมื่อเทียบกับราคาทรัพย์สินที่เช่าซื้อกรณีซื้อขาย ค่าธรรมเนียม อัตราดอกเบี้ย ฯลฯ มีข้อดี คือ ทำให้ผู้เช่าซื้อสามารถทราบได้ว่าผู้เช่าซื้อจะต้องชำระเงินทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน เท่าไหร่ และในกรณีที่ผู้บริโภคยังไม่ได้ตัดสินใจที่จะทำสัญญาเช่าซื้อ การกำหนดรายละเอียดที่ เกี่ยวกับจำนวนเงินที่จะต้องชำระตามสัญญาเช่าซื้อนั้น จะช่วยให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจได้ ว่าควรจะทำสัญญาเช่าซื้อหรือไม่

ในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นควรที่จะเสนอแบบของสัญญาเช่าซื้อส่วนหนึ่งที่กำหนด รายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อจะต้องชำระตามสัญญาเช่าซื้อ ดังนี้

1. ประเภทของเครื่องใช้ไฟฟ้า.....
2. จำนวนของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อ เครื่อง
3. เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อเป็นสินค้าใหม่หรือสินค้าที่ใช้แล้ว

4. วงเงินที่เช่าซื้อ (ราคาเครื่องใช้ไฟฟ้า – เงินดาวน์)	บาท
5. ค่าเช่าซื้อ งวดละ	บาท
6. ดอกเบี้ยในสัญญาเช่าซื้อ()ร้อยละ	ต่อปี
7. ระยะเวลาเช่าซื้อชำระเป็นรายเดือน	เดือน
8. รวมดอกเบี้ยที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระทั้งหมด	บาท
9. รวมค่าเช่าซื้อทั้งหมด	บาท
10. ราคาเครื่องใช้ไฟฟ้า (กรณีชำระด้วยเงินสด)	บาท
11. ส่วนต่างของราคาเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ชำระด้วยเงินสดกับราคาเครื่องใช้ไฟฟ้ากรณี ทำสัญญาเช่าซื้อ	บาท

ประเด็นที่ 5 เรื่องสิทธิของผู้เช่าซื้อในการเรียกร้องให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันได้โดยตรง

จากประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อ 3 (5) ที่กำหนดให้มีข้อสัญญาที่มีลักษณะเป็นกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อจากผู้ผลิตหรือผู้ขายได้โดยตรง

จากบทบัญญัติของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อ 3 (5) เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือผู้ขายตามสัญญารับประกันความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายได้ให้ไว้ ซึ่งโดยหลักแล้ว ผู้ผลิตหรือผู้ขายมักจะทำการรับประกันความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ผลิตหรือขายกับคู่สัญญา(ในที่นี้หมายถึงผู้ซื้อ) ซึ่งมีนิติสัมพันธ์กับตนเท่านั้น ไม่รวมถึงบุคคลอื่นภายนอกสัญญาด้วย ดังนั้น เมื่อการรับประกันความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อเป็นสัญญาการรับประกันระหว่างผู้ผลิตหรือผู้ขายกับผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งโดยหลักแล้วสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาการรับประกันจึงเป็นเรื่องระหว่างผู้ผลิตหรือผู้ขายและผู้ให้เช่าซื้อเท่านั้น บุคคลภายนอกสัญญาไม่อาจบังคับตามสิทธิตามสัญญาได้ตามหลักที่คู่สัญญาเท่านั้นที่สามารถเรียกร้องให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญา (Privity of Contract)

เนื่องจากในปัจจุบันนี้การทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้เช่าซื้อได้ทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าจากผู้ให้เช่าซื้อที่มีผู้ผลิตหรือผู้ขายเครื่องใช้ไฟฟ้า ดังนั้น ผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าจึงไม่มีนิติสัมพันธ์โดยตรงกับผู้ผลิตหรือผู้ขายเครื่องใช้ไฟฟ้า ซึ่งโดยปกติทั่วไปแล้วนั้นผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าย่อมไม่อาจเรียกร้องให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันได้ นอกจากนี้ในปัจจุบันยังไม่กฎหมายเข้ามารองรับสิทธิของผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคในกรณีนี้ให้เป็นสิทธิตามกฎหมาย

เมื่อเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ โดยเฉพาะกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งมีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดของผู้ผลิตหรือผู้ขายที่มีต่อผู้บริโภค ในกรณีที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายได้รับประกันสินค้าไว้โดยเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติการรับประกันแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1993 (Consumer Guarantees Act 1993) ซึ่งกฎหมายดังกล่าวให้สิทธิแก่ผู้ซื้อในการเรียกค่าเสียหายแก่ผู้ผลิตหรือผู้ขาย หากทรัพย์สินที่ซื้อไม่เป็นไปตามที่รับประกัน แม้ว่าผู้ซื้อจะไม่ใช่อุสสัญญาในสัญญาซื้อขายซึ่งมีนิติสัมพันธ์กับผู้ผลิตหรือผู้ขายก็ตาม

ข้อดีของการมีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดของผู้ผลิตหรือผู้ขาย ในกรณีที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายได้รับประกันสินค้าไว้ คือ ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคให้สามารถเรียกให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายจ่ายค่าเสียหาย หรือซ่อมแซมหรือเปลี่ยนชิ้นส่วนอะไหล่ในกรณีที่เป็นการรับประกันการซ่อมแซมสินค้าตามสัญญารับประกันสินค้าได้ แม้ผู้บริโภคนั้นจะไม่ได้มีนิติสัมพันธ์ในทางสัญญากับผู้ผลิตหรือผู้ขายก็ตาม

ดังนั้น เมื่อพิจารณาข้อดีของการมีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดของผู้ผลิตหรือผู้ขาย ในกรณีที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายได้รับประกันสินค้าไว้ ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขโดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 ซึ่งเกี่ยวกับความรับผิดของผู้ผลิตหรือผู้ขาย โดยถือว่าเป็นความรับผิดเด็ดขาดโดยกฎหมาย ทั้งนี้ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวนี้มีที่มาจากกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งก็คือ พระราชบัญญัติการรับประกันแก่ผู้บริโภค ค.ศ.1993 (Consumer Guarantees Act 1993) เป็นหลักซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายต้องรับผิดชอบตามที่รับประกันที่ได้ให้ไว้กับผู้บริโภคโดยถือว่าเป็นความรับผิดเด็ดขาดโดยกฎหมาย

นอกจากนี้เมื่อพิจารณากฎหมายไทยในปัจจุบันนี้ ในปัจจุบันได้มีกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดของผู้ผลิตหรือผู้ขายโดยกฎหมายซึ่งเป็นความรับผิดเด็ดขาดซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 5 ที่บัญญัติให้ “ผู้ประกอบการ¹ทุกคนต้อง

¹ พระราชบัญญัติความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 4 ได้ให้คำนิยาม “ผู้ประกอบการ หมายความว่า

- (1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต
- (2) ผู้นำเข้า
- (3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้
- (4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดง

ด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

ร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม” อย่างไรก็ตาม ความเสียหายในกรณีนี้ย่อมเป็นความเสียหายเฉพาะความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ² หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

ดังนั้น ในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 ในกรณีที่เป็นความเสียหายต่อตัวสินค้าหรือตัวทรัพย์สิน โดยกำหนดให้เป็นความรับผิดเด็ดขาดโดยผลของกฎหมายเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการรับประกันแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1993 ของประเทศนิวซีแลนด์ และพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ดังนี้

มาตรา 35 ทศ “ผู้ผลิตหรือผู้ขายมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามที่ได้ให้คำรับประกันไว้กับผู้บริโภคตามที่ผู้บริโภคเรียกร้อง แม้ว่าผู้บริโภคนั้นจะไม่มีนิติสัมพันธ์ทางสัญญากับผู้ผลิตหรือผู้ขายแต่อย่างไร และหากผู้ผลิตหรือผู้ขายฝ่าฝืนหรือหลีกเลี่ยงไม่ยอมปฏิบัติตามคำรับประกันนั้น ผู้บริโภคย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายจ่ายค่าเสียหายแทนการปฏิบัติตามคำรับประกันนั้นได้ ทั้งนี้ ศาลย่อมมีดุลพินิจในการที่จะลดค่าเสียหายตามที่ผู้บริโภคเรียกร้องลงได้ โดยพิจารณาถึงสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและความเสียหายที่แท้จริงเป็นหลัก โดยพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นคดี ๆ ไป”

ประเด็นที่ 6 เรื่องส่วนลดอัตราดอกเบี้ย ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อทั้งหมดเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ

ในเรื่องการคิดส่วนลดอัตราดอกเบี้ย ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อทั้งหมดเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อนั้น ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 3 (7) กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องให้ส่วนลดอัตราดอกเบี้ยแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ตกลงกับผู้เช่าซื้อไว้ในขณะทำสัญญา ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 3(7) นั้นจะเห็นว่า การจะให้ส่วนลดอัตราดอกเบี้ยเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับความตกลงของคู่สัญญา ซึ่งในกรณีนี้หากคู่สัญญาไม่ได้ตกลงกันไว้ว่าจะต้องให้ส่วนลดอัตราดอกเบี้ย ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อ

² พระราชบัญญัติความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 4 ได้ให้นิยาม “ความเสียหายต่อจิตใจ หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน”

ทั้งหมดเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อไว้แล้ว ผู้ให้เช่าซื้อก็ไม่จำเป็นต้องให้ส่วนลดอัตราดอกเบี้ยแก่ผู้เช่าซื้อ ในกรณีดังกล่าวนี้ ทั้งนี้ การคิดดอกเบี้ยในสัญญาเช่าซื้อนั้นมีลักษณะเป็นเช่นเดียวกันกับดอกเบี้ยในสัญญากู้ยืมเงิน เพราะ สัญญาเช่าซื้อเป็นกลไกที่สถาบันการเงินสร้างขึ้นมาเพื่อประกันเงินกู้ ซึ่งความจริงแล้วการเช่าซื้อในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการกู้ยืมเงินมากกว่าจะเป็นการเช่าซื้อที่มีลักษณะธรรมดาทั่วไป อย่างไรก็ตาม ในสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้น การที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อล่วงหน้าทั้งหมดโดยไม่ผ่อนชำระนั้น ตามปกติธรรมดาแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อย่อมที่จะต้องลดอัตราดอกเบี้ยลงตามส่วนของจำนวนเงินต้นที่ลดลงด้วย แต่จะลดอัตราดอกเบี้ยลงในอัตราเท่าไหร่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้ให้เช่าซื้อกับผู้เช่าซื้อ ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่เป็นส่วนลดในจำนวนแน่นอน ดังเช่นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทยฉบับอื่น ได้แก่ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 ข้อ 3(10) ที่กำหนดให้ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อมีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียวโดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อ เพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระโดยให้คิดคำนวณตามแถลงการณ์มาตรฐานการบัญชีของสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย เรื่อง การบัญชีเกี่ยวกับการเช่าซื้อทางด้านผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งการกำหนดอัตราส่วนลดเป็นที่แน่นอนอย่างนี้ ย่อมเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ไม่ต้องชำระดอกเบี้ยเต็มอัตรา แม้ว่าจำนวนเงินต้นจะลดลงเพราะผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อล่วงหน้าทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกับกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศนิวซีแลนด์มองว่าการชำระหนี้ล่วงหน้าทั้งหมดของผู้เช่าซื้อนั้น อาจทำให้ผู้ให้เช่าซื้อเสียหายได้ กล่าวคือ ผู้ให้เช่าซื้อย่อมสูญเสียผลประโยชน์ (ดอกเบี้ย) ตามที่ผู้ให้เช่าซื้อได้คำนวณเอาไว้ตั้งแต่แรก หากผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา ทั้งนี้ การคิดคำนวณความเสียหายดังกล่าวนี้ ต้องเป็นไปตามสูตรการคำนวณตามที่กำหนดไว้ในประกาศกฎหมายสัญญาสินเชื่อและการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ.2004 (Credit Contracts and Consumer Finance Regulation 2004) ซึ่งมีผลให้ผู้เช่าซื้อจะต้องจ่ายค่าเสียหายให้กับผู้ให้เช่าซื้อเท่ากับจำนวนที่คำนวณได้ตามสูตร ซึ่งค่าเสียหายดังกล่าวนี้เป็นค่าเสียหายตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งนอกเหนือไปจากค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมใด ๆ ตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศนิวซีแลนด์แล้ว ผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับกรณีที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อล่วงหน้าทั้งหมดนั้น เป็น

บทบัญญัติที่ไม่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคแต่อย่างใด แต่กลับเป็นบทบัญญัติที่ส่งผลดีให้กับผู้ให้เช่า ซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจมากกว่า เพราะ นอกจากผู้ให้เช่าจะได้รับเงินค่าเช่าซื้อล่วงหน้าก่อน ถึงกำหนดซื้อเป็นการลดความเสี่ยงภัย กรณีผู้เช่าซื้อผู้เช่าซื้ออาจผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อจนครบ ทุกงวดตามที่กำหนดไว้ในสัญญาเช่าซื้อแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อยังได้เงินที่เป็นค่าเสียหายจากการขาด กำไรที่ควรจะได้รับอีกด้วย แม้ในความเป็นจริงผู้ให้เช่าซื้ออาจจะไม่ได้รับความเสียหายใด ๆ เลยก็ตาม

ดังนั้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายไทย ได้แก่ ประกาศคณะกรรมการว่า ด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 และ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และ รถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 และบทบัญญัติในกฎหมายประเทศ นิวซีแลนด์แล้ว และเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เช่าซื้อที่เป็นผู้บริโภคมิให้ต้องชำระดอกเบี้ยเต็มจำนวน แม้ว่าจำนวนเงินต้นจะลดลงเพราะผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อล่วงหน้าทั้งหมด ผู้เขียนเห็นควรที่จะ กำหนดส่วนลดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่ผู้เช่าซื้อประสงค์ที่จะชำระค่าเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในคราว เดียวโดยไม่ผ่อนชำระ เพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ในอัตราที่แน่นอน โดยอาศัยมาตรฐานของกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการให้เช่าซื้อรถยนต์เป็นแบบอย่าง

นอกจากนี้ ในการชำระค่าเช่าซื้อล่วงหน้าโดยไม่ผ่อนชำระเป็นรายงวดเพื่อปิดบัญชี ค่าเช่าซื้อนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ผู้เช่าซื้อสามารถที่จะปิดบัญชีค่าเช่าซื้อโดยการชำระค่าเช่าซื้อทั้งหมดใน คราวเดียวในเวลาใด ๆ ก็ได้ระหว่างระยะเวลาในสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งในกรณีเมื่อเทียบกับผลจาก การศึกษากฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์นั้นได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เช่าซื้อในการชำระค่าเช่า ซื้อล่วงหน้าทั้งหมดในคราวเดียวไว้ซึ่งการชำระค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียวนั้นผู้เช่าซื้อสามารถ ชำระค่าเช่าซื้อล่วงหน้าเมื่อใดก็ได้ในระยะเวลาของสัญญาเช่าซื้อ ทั้งนี้ ผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดข้อ สัญญาที่เป็นการห้ามมิให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อล่วงหน้าทั้งหมดในคราวเดียวไม่ได้ (พระราชบัญญัติสัญญาสินเชื่อและการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ.2003 section 50(1),(3))

ดังนั้น ในกรณีนี้ เพื่อให้ในสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นมีข้อสัญญาที่เกี่ยวกับการ ให้ส่วนลดในกรณีที่ผู้เช่าซื้อมีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียวโดยไม่ ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ให้อย่างชัดเจน และการ ให้ส่วนลดดอกเบี้ยค่าเช่าซื้อในกรณีดังกล่าวนี้ ไม่ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องขาดกำไรจากเงินที่ผู้ให้เช่า ซื้อควรจะได้จากดอกเบี้ยมากจนเกินไปจากการที่ผู้เช่าซื้อรีบปิดบัญชีค่าเช่าซื้อโดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดโดยเห็นแก่ส่วนลดอัตราดอกเบี้ย หรือในกรณีที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อไปเพียง

งวดเดียวแล้วแสดงความประสงค์ที่จะปิดบัญชีค่าเช่าซื้อโดยไม่ผ่อนชำระ แต่อย่างไรก็ตามการที่ผู้เช่าซื้อแสดงความประสงค์ที่จะปิดบัญชีค่าเช่าซื้อโดยไม่ผ่อนชำระนี้ ก็มีข้อดีกับผู้ให้เช่าซื้อ คือ เป็นการลดความเสี่ยงในกรณีที่ผู้เช่าซื้ออาจผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อหรือกรณีหนี้สูญ เป็นต้น ดังนั้น ในกรณีเรื่องการให้อัตราส่วนลดดังกล่าวไปแล้วนี้ ผู้เขียนจึงขอเสนอแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อ 3 (7) จาก “ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อมีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียวโดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราที่ผู้ให้เช่าซื้อตกลงไว้กับผู้เช่าซื้อขณะทำสัญญา” เป็น “ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อมีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียวโดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อ เพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อ ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดมาแล้วไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมด ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ และในกรณีที่ผู้เช่าซื้อต้องการชำระค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียวเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อโดยที่ผู้เช่าซื้อยังชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดไม่ถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมด ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ โดยให้คิดคำนวณตามแถลงการณ์มาตรฐานการบัญชีของสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย เรื่อง การบัญชีเกี่ยวกับการเช่าซื้อทางด้านผู้ให้เช่าซื้อ ทั้งนี้ ผู้เช่าซื้อที่มีสิทธิที่จะแสดงความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียวโดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ระหว่างเวลาของสัญญาเช่าซื้อ”

ทั้งนี้ อัตราส่วนลดในอัตราร้อยละ 50 นั้น ผู้เขียนได้กำหนดขึ้นโดยอาศัยบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 เป็นแบบอย่าง และสำหรับอัตราส่วนลดในอัตราร้อยละ 25 นั้น ผู้เขียนได้กำหนดขึ้นเองโดยอาศัยจำนวนค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระแล้วเป็นเกณฑ์ ทั้งนี้เพราะผู้เขียนเห็นว่าหากผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อไปไม่น้อยและต้องการชำระค่าเช่าซื้อทั้งหมดเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อนั้น หากบังคับให้ผู้ให้เช่าซื้อจำต้องลดอัตราดอกเบี้ยไปในจำนวนร้อยละ 50 อาจทำให้ผู้ให้เช่าซื้อขาดกำไรจากอัตราดอกเบี้ยที่ควรจะได้รับมากจนเกินไป ดังนั้น ในกรณีนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าหากผู้เช่าซื้อยังจ่ายเงินไม่ถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนค่าเช่าซื้อ การลดอัตราดอกเบี้ยก็ควรที่จะน้อยกว่ากรณีที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระค่าเช่าซื้อไปแล้วครึ่งหนึ่งหรือเกินกว่านั้น

ประเด็นที่ 7 เรื่องเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระ หากผู้เช่าซื้อผิดนัด

ในกรณีนี้เป็นกรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อได้กำหนดไว้ล่วงหน้าในข้อสัญญาในกรณีหากผู้เข้าซื้อผิดนัดแล้ว ผู้เข้าซื้อจะมีหน้าที่ต้องจ่ายเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใด(ซึ่งเงินอื่นใดในที่นี้จะหมายถึงเงินใดๆ ก็ตาม que ผู้เข้าซื้อจะมีหน้าที่ที่จะจ่าย หากผู้เข้าซื้อผิดนัด โดยเงินอื่นใดนี้อาจถูกเรียกเป็นอย่างอื่นนอกจากคำว่าเบี้ยปรับ เช่น ดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด หรือค่าปรับ ค่าธรรมเนียม เป็นต้น) เป็นจำนวนตามที่กำหนดไว้ในสัญญาให้กับผู้ให้เข้าซื้อ

ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้วกฎหมายไม่ได้บังคับว่าคู่สัญญาจะต้องกำหนดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดที่ผู้เข้าซื้อต้องจ่ายหากผู้เข้าซื้อผิดนัดไว้ในสัญญา ถ้าคู่สัญญาประสงค์จะให้มิเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดที่ผู้เข้าซื้อต้องจ่ายหากผู้เข้าซื้อผิดนัดก็ต้องตกลงกำหนดไว้ในสัญญาอันก่อนนั้น หรืออาจทำสัญญาเพิ่มเติมเฉพาะเบี้ยปรับส่วนหนึ่งได้ โดยถ้าเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดนั้นได้กำหนดไว้เป็นจำนวนเงิน คู่สัญญาจะต้องตกลงกันกำหนดจำนวนเงิน หรือวิธีคำนวณเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดไว้ด้วย โดยหลักแล้วคู่สัญญาจะกำหนดจำนวนเงินเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดนั้น โดยการคาดเดาความเสียหายไว้ล่วงหน้าว่าหากคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องชำระหนี้ผิดสัญญาแล้วอีกฝ่ายหนึ่งจะเสียหายเป็นเงินจำนวนเท่าไร อย่างไรก็ตามการกำหนดจำนวนเงินเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในสัญญาเข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้น ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 4 (7) ได้ห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในกรณีที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระหนี้รวมกันแล้วเกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี

แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ มิได้กำหนดว่าการคิดอัตราเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดที่ห้ามเกินร้อยละ 15 ต่อปีนั้นต้องคิดจากจำนวนใด

โดยทั่วไปแล้วการคิดคำนวณเงินเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดนั้น ดังที่กล่าวไปแล้วว่า คู่สัญญาจะคิดคำนวณเบี้ยปรับจากการคาดเดาว่าหากคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องชำระหนี้ผิดสัญญาแล้วอีกฝ่ายหนึ่งจะเสียหายเป็นเงินจำนวนประมาณเท่าไร ซึ่งโดยหลักการคิดคำนวณเงินเบี้ยปรับนั้นไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนที่กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อต้องคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดจากเงินจำนวนใดเป็นฐาน ดังนั้น ในการคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในกรณีที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อนั้น ผู้ให้เข้าซื้ออาจจะคิดโดยคำนวณจากจำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดหรือจำนวนเงินที่ค้างชำระหรืออาจจะคิดจากจำนวนเงินที่ผิดนัดก็ได้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงในสัญญา

โดยการคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดนั้น ถ้าเป็นการคิดจากจำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดหรือจำนวนเงินที่ค้างชำระแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าย่อมไม่เป็นธรรมสำหรับผู้เข้าซื้อเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องจากโดยหลักแล้วการชำระค่าเช่าซื้อนั้น ผู้เข้าซื้อย่อมแบ่งชำระเป็นงวด ๆ ตั้งแต่สองงวดขึ้นไป โดยแต่ละงวดมีกำหนดเวลาการชำระหนี้ไม่พร้อมกัน และหากการคิดเบี้ยปรับหรือเงิน

อื่นใดนั้นเป็นการคิดจากจำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมด การคิดคำนวณหาเบี้ยปรับหรือเงินอื่นโดยอ้อม จะต้องรวมเอาเงินค่าเช่าซื้องวดที่ถึงชำระและผู้เช่าซื้อได้ชำระไปแล้วและเงินค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระมาคิดรวมกับเงินจำนวนค่าเช่าซื้องวดที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ ซึ่งวิธีการคิดคำนวณหาเบี้ยปรับหรือเงินอื่นโดยวิธีนี้จะทำให้ผู้เช่าซื้อต้องเสียเบี้ยปรับในราคาที่สูงมาก อีกทั้งในกรณีการคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดจากจำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดนี้ยังทำให้ผู้เช่าซื้อจะต้องจ่ายเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดที่เป็นค่าเสียหายในจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อไม่ได้ผิดนัดด้วย(จำนวนเงินที่ถึงกำหนดชำระและผู้เช่าซื้อชำระไปแล้วกับจำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ) นอกจากนี้หากการคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดนั้นเป็นการคิดจากยอดเงินที่ยังคงค้างอยู่ ซึ่งยอดเงินที่ยังคงค้างอยู่นี้ ย่อมหมายถึง จำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ถึงกำหนดชำระแล้วแต่ผู้เช่าซื้อผิดนัดกับจำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ซึ่งการคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในจำนวนเงินที่ยังคงค้างอยู่นี้ย่อมเป็นการคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อยังไม่ผิดนัดด้วย เพราะกำหนดชำระหนี้ในจำนวนที่ยังคงค้างอยู่ในงวดในอนาคตนั้นยังไม่ถึงกำหนดชำระหนี้และเมื่อยังไม่ถึงกำหนดชำระหนี้แล้วก็ไม่สามารถคาดเดาได้ว่าผู้เช่าซื้อจะผิดนัดหรือไม่ ดังนั้น การคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในจำนวนเงินที่ยังคงค้างอยู่นั้น ผู้เขียนเห็นว่าก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เช่าซื้อเช่นเดียวกับการคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดจากจำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมด เพราะผู้ให้เช่าซื้อย่อมคำนวณเอาจากจำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อไม่ผิดนัดหรือยังไม่ผิดนัดด้วย

ในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดควรคิดจากจำนวนเงินค่าเช่าซื้อในงวดที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดจริง ๆ ทั้งนี้ เพราะการที่ผู้ให้เช่าซื้ออาจจะได้รับความเสียหายจากการที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อนั้นย่อมเป็นผลมาจากการที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้องวดใดงวดหนึ่งหรือหลายงวด แต่ในงวดที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระค่าเช่าซื้อไปแล้วหรืองวดที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระหนี้ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้ให้เช่าซื้อแต่อย่างใด

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแล้วว่าการกำหนดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องจ่ายหากผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อไว้ล่วงหน้านั้น ถือได้ว่าเป็นวิธีบรรเทาความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ให้เช่าซื้อวิธีหนึ่งซึ่งเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดนั้นไม่จำเป็นต้องมีมูลค่าเทียบเท่ากับความเสียหายที่แท้จริงก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม การคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะคิดจากต้นเหตุที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งก็คือ จำนวนเงินค่าเช่าซื้องวดที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดเท่านั้น โดยไม่ควรที่จะรวมจำนวนเงินค่าเช่าซื้องวดที่ผู้เช่าซื้อชำระไปแล้วหรือจำนวนเงินงวดที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระด้วย

ในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นควรกำหนดจำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่เป็นฐานการคิดคำนวณเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน โดยอาศัยต้นเหตุที่อาจก่อให้เกิดให้ผู้เช่าซื้อเสียหายหรือจำนวนเงินค่าเช่าซื้องวดที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดเป็นหลัก ดังนั้น ในกรณีนี้ ผู้เขียนจึงเสนอแก้ไขโดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 4 (7) “ห้ามมิให้ผู้เช่าซื้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระหนี้รวมกันแล้วเกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี” เป็น “ห้ามมิให้ผู้เช่าซื้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระหนี้รวมกันแล้วเกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปีโดยคิดจากจำนวนค่าเช่าซื้อในงวดที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด”

ประเด็นที่ 8 เรื่องผลการบอกเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อ

เรื่องผลของการบอกเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อนั้นเป็นเรื่องที่ไม่มีบทบัญญัติใดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ที่รองรับผลของการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยผู้เช่าซื้อไว้อย่างชัดเจนดังเช่นผลของการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งผลของการเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยผู้เช่าซื้อนั้นในปัจจุบันนี้มี 2 ความเห็น ซึ่งความเห็นแรกมีเป็นความเห็นของศาลที่เกิดจากคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 357/2484, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 73/2522, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4092/2540 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1703/2536 ตัดสินว่าเมื่อผู้เช่าซื้อเลิกสัญญาคู่กรณีต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคแรก กล่าวคือ ผู้เช่าซื้อต้องคืนเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อ ส่วนผู้ให้เช่าซื้อก็ต้องคืนเงินค่าเช่าซื้อ แต่ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิเรียกค่าใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าและค่าเสียหายจากผู้เช่าซื้อได้ และความเห็นที่สอง ได้แก่ ความเห็นของ ศ.ประพนธ์ ศาตะมาน³, ศันนักรณ(จำปี) โสติพันธ์⁴, ประดิษฐ์ เอกมณี⁵ มีความเห็นว่า เมื่อผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาแล้ว ถือว่าสัญญาเช่าซื้อระงับ เงินค่าเช่าซื้อที่ชำระไปแล้ว ผู้ให้เช่า

³ ประพนธ์ ศาตะมาน, “คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ,” พิมพ์ครั้งที่ 2 ,กรุงเทพมหานคร, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2515, น. 265.

⁴ ศันนักรณ(จำปี) โสติพันธ์, “คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง,” พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม , กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551, น. 200.

⁵ ประดิษฐ์ เอกมณี, “คำบรรยายกฎหมายแพ่งลักษณะเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ,” พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536, หน้า 136.

ซื้อก็ไม่ต้องคืน เพราะเงินค่าเช่าซื้อเป็นเงินค่าเช่าที่ผู้ซื้อได้ใช้สอยทรัพย์สินที่เช่าซื้อในระหว่างที่สัญญาเช่าซื้อไม่ระงับ

เมื่อเทียบกับกฎหมายของประเทศอังกฤษและกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์นั้น กฎหมายของประเทศอังกฤษและกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดผลของการที่ผู้เช่าซื้อเลิกสัญญาไว้อย่างแน่นอนดังนี้

กฎหมายของประเทศอังกฤษ พระราชบัญญัติการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ.1974 (Consumer Credit Act 1974) section 100 กล่าวคือ ผู้เช่าซื้อที่มีความรับผิดชอบที่จะต้องจ่ายคืนหนึ่งของจำนวนเงินทั้งหมดที่เกินกว่าผลรวมของจำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่จ่ายไปแล้วและจำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ถึงกำหนดชำระก่อนสัญญาสิ้นสุด เว้นแต่ในสัญญากำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องจ่ายเงินจำนวนน้อยกว่าหรือสัญญาไม่ได้กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องจ่ายเงินใด ๆ ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาและผู้เช่าซื้ออาจจะต้องจ่ายเงินเพิ่มเติม หากผู้เช่าซื้อฝ่าฝืนหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สินที่เช่าซื้อดังเช่น วิทยุชุมชนโดยถือว่าเป็นค่าเสียหายเนื่องมาจากการฝ่าฝืนหน้าที่นั้น

กฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ พระราชบัญญัติสัญญาสินเชื่อและการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ.2003 (Credit Contract and Consumer Finance Act 2003) Section 68 ได้กำหนดให้ผู้เช่าซื้อที่มีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายเงินในจำนวนไม่เกินกว่าความเสียหายของผู้ให้เช่าซื้อที่ประเมินได้พอสมควรจากการเลิกสัญญาของผู้เช่าซื้อ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายของไทยและกฎหมายต่างประเทศแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายประเทศอังกฤษและกฎหมายประเทศนิวซีแลนด์มีบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติรับรองผลของการที่ผู้เช่าซื้อเลิกสัญญาในระหว่างระยะเวลาเช่าซื้อไว้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในกฎหมายที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบจ่ายเงินจำนวนหนึ่งหรือต้องรับผิดชอบค่าเสียหายให้ผู้ให้เช่าซื้อ กรณีที่ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นบทบัญญัติที่ไม่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคและยังเป็นการเพิ่มภาระให้กับผู้เช่าซื้อจนเกินสมควร

ดังนั้น ในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า การเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎหมายที่กำหนดผลของการเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 นั้น ควรกำหนดโดยถือเอาความคิดเห็นของนักวิชาการของกฎหมายไทยเป็นหลัก ซึ่งในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ผลของการที่ผู้เช่าซื้อเลิกสัญญานั้นควรมีผลไปข้างหน้า กล่าวคือ ผู้เช่าซื้อต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนให้กับผู้ให้เช่าซื้อ แต่ในขณะเดียวกันผู้ให้เช่าซื้อก็มีสิทธิรับเงินค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อชำระมาแล้วทั้งหมด ทั้งนี้ เพราะการที่ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญานั้น แม้จะอาศัยเหตุแห่งการเลิกสัญญาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 แต่การเลิกสัญญาในกรณีย่อมทำให้

ผู้ให้เช่าซื้อเช่าซื้อเสียหายจากการที่ไม่ได้รับเงินค่าเช่าซื้อ (ราคาทรัพย์สิน+ดอกเบี้ย) ได้ ทั้ง ๆ ที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่ได้เป็นฝ่ายผิดสัญญาหรือผิดหน้าที่ตามกฎหมายแต่อย่างใด ในทางกลับกันการเลิกสัญญาโดยฝ่ายเดียวของผู้เช่าซื้อในกรณีนี้นั้นหากจะพิจารณาอีกแง่หนึ่งแล้วอาจมองได้ว่าผู้เช่าซื้อเป็นฝ่ายที่ผิดสัญญาเสียมากกว่า นอกจากนี้ การเยียวยาความเสียหายของผู้ให้เช่าซื้อในปัจจุบันโดยอาศัยคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเป็นการไม่เพียงพอ เพราะในปัจจุบันนั้น ศาลฎีกาได้วินิจฉัยให้ผู้เช่าซื้อต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคแรก แต่ผู้ให้เช่าซื้อสิทธิเรียกค่าใช้ไฟฟ้าและค่าเสียหายจากผู้เช่าซื้อได้⁶

ในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นควรที่จะเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกำหนดไว้ในวรรคสองของมาตรา 573 เพื่อให้ผลของการเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยผู้เช่าซื้อ มีผลเป็นการทั่วไปและสามารถใช้ได้กับสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สินทุกประเภท มิเพียงแต่การเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเท่านั้น นอกจากนี้ เพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายของผู้ให้เช่าซื้อจากบอกลเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อ เพราะการบอกลเลิกสัญญาในกรณีนี้ ผู้เช่าซื้อสามารถบอกลเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้ในระหว่างระยะเวลาเช่าซื้อและไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลในการบอกลเลิกสัญญา ดังนั้น ในกรณีนี้ ผู้เขียนจึงเสนอให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกค่าเสียหายในลักษณะอื่นได้โดยเพิ่มจากค่าเสียหายจากการใช้ทรัพย์สินโดยมิชอบของผู้เช่าซื้อ ได้แก่ ค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาคงของเครื่องใช้ไฟฟ้าในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำไปขายต่อแล้วได้ราคาน้อยกว่าราคาที่จะได้รับตามสัญญาเช่าซื้อ หรือผู้ให้เช่าซื้ออาจนำเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นไปขายต่อไม่ได้เลยก็สามารถที่จะเรียกให้ผู้เช่าซื้อจ่ายค่าเสียหายตรงนี้ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นค่าเสียหายจากการที่ผู้เช่าซื้อใช้ทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือค่าเสื่อมราคา หรือค่าขาดราคาคงนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะให้ศาลมีดุลพินิจที่จะลดลงมาได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ให้เช่าซื้อเรียกให้ผู้เช่าซื้อจ่ายค่าเสียหายในจำนวนที่มากเกินไป ดังนี้

มาตรา 573 วรรคสอง “การเลิกสัญญาในวรรคแรกไม่เป็นเหตุให้เรียกค่าเสียหาย เงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระและเงินค่าเช่าซื้อที่ชำระไปแล้ว”

นอกจากนี้ จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ผู้เขียนพบว่ากฎหมายต่างประเทศ โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการเช่าซื้อของประเทศอังกฤษและกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ ได้ให้สิทธิผู้เช่าซื้อบอกลเลิกสัญญา (cancellation) โดยการบอกลเลิกสัญญานี้ กฎหมายของต่างประเทศมักจะกำหนดระยะเวลาสั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เช่าซื้อมีโอกาสที่จะทบทวนหรือตัดสินใจ

⁶ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 357/2484, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 73/2522, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4092/2540 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1703/2536

อีกครั้งว่าผู้เช่าซื้อต้องการที่จะผูกพันตามสัญญาหรือไม่ ซึ่งสิทธิในการบอกเลิกสัญญานี้แตกต่างจากสิทธิในการเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อแต่ฝ่ายเดียว ทั้งนี้ เพราะสิทธิในการเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อแต่ฝ่ายเดียวนั้น ผู้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ในระหว่างที่สัญญาเช่าซื้อยังไม่สิ้นสุด แต่หากผู้เช่าซื้อต้องการใช้สิทธิในการบอกเลิกสัญญานั้น ผู้เช่าซื้อต้องใช้สิทธินี้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ ผลของการบอกเลิกสัญญาในกฎหมายต่างประเทศนั้นย่อมมีผลแตกต่างไปจากการใช้สิทธิในการเลิกสัญญาแต่ฝ่ายเดียวของผู้เช่าซื้อ ดังเช่น ในกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้น หากผู้เช่าซื้อใช้สิทธิในการบอกเลิกสัญญาแล้วนั้น ผลจากการบอกเลิกสัญญามีดังนี้ คือ

1. การลงลายมือชื่อในร่างสัญญาของผู้เช่าซื้อที่ถือว่าเป็นคำเสนอและคำเสนอของผู้เช่าซื้อยังไม่ถูกสนองรับ ในกรณีนี้สัญญายังไม่เกิดขึ้น ดังนั้นการบอกเลิกสัญญาของผู้เช่าซื้อจึงถือเสมือนเป็นการบอกถอนคำเสนอ

2. ในกรณีสัญญาเกิดขึ้นแล้วและผู้เช่าซื้อได้บอกเลิกสัญญา ซึ่งการบอกเลิกสัญญาดังกล่าวนั้นมีผลเสมือนกับว่าไม่เคยมีการทำสัญญากันมาก่อน แต่อย่างไรก็ตามผลของการบอกเลิกสัญญาส่งผลให้ผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่ต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้ว⁷

ส่วนกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดผลของการบอกเลิกสัญญามีดังนี้คือ

1. ผู้ให้เช่าซื้อต้องคืนทรัพย์สินใด ๆ ที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับมาตามสัญญาให้กับผู้เช่าซื้อ
2. ผู้ให้เช่าซื้อต้องคืนผลประโยชน์ที่ได้จากการค้าประกันที่เกี่ยวข้องกับสัญญา (เว้นแต่ว่าการค้าประกันนั้นรวมไปถึงหนี้อย่างอื่นนอกจากสัญญาของผู้เช่าซื้อหรือผู้ค้าประกัน)
3. ผู้เช่าซื้อหรือผู้ค้าประกันไม่มีความรับผิดชอบที่จะต้องจ่ายดอกเบี้ยหรือค่าธรรมเนียมใด ๆ ตามสัญญา และหากผู้เช่าซื้อหรือผู้ค้าประกันจ่ายดอกเบี้ยหรือค่าธรรมเนียมไปแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะมีหน้าที่ที่จะต้องคืนดอกเบี้ยหรือค่าธรรมเนียมที่ได้รับให้กับผู้เช่าซื้อหรือผู้ค้าประกัน
4. ผู้เช่าซื้อจะมีหน้าที่ต้องจ่ายดอกเบี้ยในระยะเวลาก่อนที่ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาในอัตราเดียวกับกรณีที่สัญญาไม่ถูกบอกเลิก
5. นอกจากว่าสัญญาจะกำหนดเป็นอย่างอื่น ผู้เช่าซื้อจะมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ให้เช่าซื้อ ดังนี้

⁷ โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 3 หน้า 99-100.

5.1. ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่จำเป็นที่เกิดขึ้นกับผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเกี่ยวข้องกับสัญญาและเป็นผลมาจากการบอกเลิกสัญญา เช่น ค่าใช้ทรัพย์สิน ค่าขาดกำไรของผู้ให้เช่าซื้อ ค่าใช้จ่ายในกรณีที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อทรุดโทรมไป เป็นต้น

5.2. ถ้าทรัพย์สินที่ส่งคืนให้กับผู้ให้เช่าซื้อมีความเสียหายในระหว่างที่ผู้เช่าซื้อครอบครองอยู่ ผู้เช่าซื้อต้องออกค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษากฎหมายไทยโดยเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศอังกฤษและกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์แล้ว พบว่ากฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิผู้เช่าซื้อในการบอกเลิกสัญญาดังเช่นที่กำหนดไว้ในกฎหมายของทั้งสองประเทศ ถึงแม้ว่ากฎหมายของต่างประเทศทั้งสองประเทศดังกล่าวนี้จะให้ออกาสแก่ผู้เช่าซื้อในการตัดสินใจว่าจะผูกพันตามสัญญามากและเป็นเรื่องที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยไม่ควรที่จะรับเอาหลักการการบอกเลิกสัญญาดังกล่าวนี้นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการเช่าซื้อของประเทศไทย เพราะจะทำให้เกิดการเลิกสัญญาโดยไม่จำเป็นหรืออาจเกิดกรณีที่นี้ก็จะยากจะทำสัญญาก็ทำ และหากไม่พอใจกฎหมายก็ให้สิทธิบอกเลิกสัญญาซึ่งผู้เช่าซื้อก็ไม่ได้เสียอะไร ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้อาจทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับความเดือดร้อนและเกิดความเสียหายได้

ประเด็นที่ 9 เรื่องการเลิกสัญญาโดยผู้ให้เช่าซื้อ

การบอกเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อตามกฎหมายไทยโดยเฉพาะประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ ข้อ 4 (5) ที่ห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อกำหนดข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อสิทธิบอกเลิกสัญญา ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดน้อยกว่าสองงวดติดต่อกัน กล่าวคือ ในสัญญาเช่าซื้อนั้น คู่สัญญาจะตกลงกำหนดข้อสัญญาอันเป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อสิทธิบอกเลิกสัญญา หากผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อน้อยกว่าสองงวดมิได้ ดังนั้น ในกรณีการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นเหตุแห่งการเลิกสัญญาโดยผู้ให้เช่าซื้อ เพราะผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อนี้ ผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดข้อสัญญาในทำนองว่า ถ้าผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อแม้เพียงงวดเดียว ให้ถือว่าผิดนัดทั้งหมดไม่ได้ และหากในข้อสัญญามีข้อกำหนดในลักษณะดังที่กล่าวไปแล้วนี้ จะมีผลให้ถือว่าในสัญญาไม่ข้อสัญญาเช่นนั้น (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มาตรา 35 จัตวา)

เมื่อเทียบกับกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์ซึ่งกฎหมายของทั้งสองประเทศนี้ไม่มีการควบคุมการเลิกสัญญาโดยผู้ให้เช่าซื้อในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อว่าผู้ให้เช่าซื้อจะสามารถบอกเลิกสัญญาได้หากผู้เช่าซื้อผิดนัดถึงงวดเป็นอย่างน้อย แต่ปล่อยให้

เป็นเรื่องที่คู่สัญญาต้องตกลงกันเอาเองโดยกำหนดไว้ในสัญญา เช่น หากผู้เช่าซื้อผิมนัดสองงวด ผู้ให้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อต้องการเลิกสัญญาเพราะผู้เช่าซื้อผิมนัดชำระค่าเช่าซื้อหลายงวดแล้วแต่เป็นการผิมนัดหลายงวดที่สลับกันไปมาแต่ไม่ติดกันนั้น ยังไม่มีการควบคุมโดยกฎหมายทั้งไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เข้ามาควบคุมสิทธิในการเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อ

เมื่อยังไม่มีกฎหมายเข้ามาควบคุมในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเพราะผู้เช่าซื้อผิมนัดชำระค่าเช่าซื้อหลายงวดสลับกันไปมา ดังนั้น โดยหลักแล้วจึงเป็นเรื่องของเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สัญญาที่จะกำหนด ข้อสัญญาในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้นั้น ได้มีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อ 4(5) กำหนดห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อกำหนดข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญา ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิมนัดน้อยกว่าสองงวดติดต่อกัน ดังนั้น จึงมีปัญหว่า การกำหนดเหตุแห่งการเลิกสัญญาเพราะผู้เช่าซื้อผิมนัดหลายงวดสลับกันไปมาถึงงวด จึงเป็นการบอกเลิกสัญญาที่ไม่น้อยกว่าสองงวดติดกัน ทั้งนี้ ในกรณีการผิมนัดหลายงวดสลับกันไปมาหลายงวดแต่ไม่ติดกันนั้น ผู้เขียนเห็นว่าผู้ให้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้โดยอาศัยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 387 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของการเลิกสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้เช่าซื้อสามารถเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องกำหนดระยะเวลาพอสมควร แล้วบอกกล่าวให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อและหากผู้เช่าซื้อไม่ชำระค่าเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อก็สามารถที่จะบอกเลิกสัญญาได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีการบอกเลิกสัญญาเพราะผู้เช่าซื้อผิมนัดหลายงวดสลับกันไปมาแต่ไม่ติดกันนั้น ไม่มีกฎหมายเข้ามาควบคุมว่า ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิมนัดสลับกันไปมาถึงงวด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสัญญา เช่น ในสัญญากำหนดไว้ว่าหากผู้เช่าซื้อผิมนัดไม่ติดกันสามงวด ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ เป็นต้น ดังนั้น ในกรณีนี้จึงมีปัญหว่าควรมีมาตรการทางกฎหมายอย่างไรที่เข้ามาคุ้มครองผู้บริโภคจากการใช้สิทธิในการเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิมนัดหลายงวดสลับกันไปมาแต่ไม่ติดกัน

ในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะกำหนดบทบัญญัติอันเป็นการให้สิทธิผู้ให้เช่าซื้อในการบอกเลิกสัญญาเพิ่มจากกรณีที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้ หากผู้เช่าซื้อผิมนัดสองงวดติดกัน โดยกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ หากผู้เช่าซื้อผิมนัดเป็นจำนวนสามงวดไม่ติดกัน ทั้งนี้เพราะ การผิมนัดสามงวดไม่ติดกันนั้นน่าจะเป็นการพอเพียงที่จะทำให้ผู้ให้เช่าซื้อเสียหายจากการไม่ได้รับค่าเช่าซื้อมากจนถึงขนาดที่ผู้ให้เช่าซื้อเลิกสัญญาได้ เพราะ

ในการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าบางชนิดราคาไม่สูงนัก ทำให้ระยะเวลาการเช่าซื้อก็จะมีระยะเวลาไม่มากนัก เช่น 3 เดือน, 4 เดือน หรือ 6 เดือน เป็นต้น นอกจากนี้การกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีบอกเลิกสัญญา เพราะผู้เช่าซื้อผิดนัดสามงวดไม่ติดกันนั้น ยังเป็นการกำหนดกฎหมายเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เช่าซื้อผิดนัดจนติดเป็นนิสัย เพราะคิดว่าหากไม่ผิดนัดสองงวดติดกัน ผู้ให้เช่าซื้อก็ไม่สามารถบอกเลิกสัญญาได้และตนก็จะได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้านั้นโดยไม่ต้องชำระค่าเช่าซื้อ เป็นต้น

ดังนั้น ในกรณีนี้ผู้เขียนจึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 4 (5) ที่ห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อสัญญา โดยเพิ่มเหตุแห่งการเลิกสัญญาโดยกำหนดห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อใช้สิทธิเลิกสัญญาหากผู้เช่าซื้อผิดนัดสลับกันไปมาน้อยกว่าสามงวด และได้กำหนดผลของการเลิกสัญญาในกรณีนี้ คือ ให้มีผลให้ผู้ให้เช่าซื้อยอมมีสิทธิที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ตลอดจนรับเงินค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อชำระมาแล้วทั้งหมด แต่ไม่มีสิทธิเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก่อนบอกเลิกสัญญาได้ แม้ว่ากำหนดการชำระเงินนั้นจะถึงก่อนบอกเลิกสัญญาก็ตาม ทั้งนี้ เพราะความสิ้นสุดของสัญญาในกรณีในกรณีนี้เกิดจากการที่ผู้เช่าซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญา โดยผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อเสียหายได้ และเพื่อให้ผลของการเลิกสัญญาในกรณีนี้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 ซึ่งเป็นการบรรเทาความเสียหายของผู้ให้เช่าซื้อทางหนึ่ง ดังนี้

ข้อ 4(5) “ห้ามมิให้ผู้ให้เช่าสัญญาที่ให้ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญา ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดน้อยกว่าสองงวดติดต่อกัน

ห้ามมิให้ผู้ให้เช่าสัญญาที่ให้ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญา ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดหลายงวดสลับกันไปมาน้อยกว่าสามงวด

ถ้าผู้เช่าซื้อไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ให้เช่าซื้อจะเลิกสัญญาเสียก็ได้ โดยหากผู้ให้เช่าซื้อจะเลิกสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องบอกกล่าวล่วงหน้าเป็นหนังสือให้ผู้เช่าซื้อทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวันก่อนเลิกสัญญา โดยผลของการบอกเลิกสัญญานั้น ให้มีผลให้ผู้ให้เช่าซื้อยอมมีสิทธิที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ตลอดจนรับเงินค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อชำระมาแล้วทั้งหมด แต่ไม่มีสิทธิเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก่อนบอกเลิกสัญญาได้ แม้ว่ากำหนดการชำระเงินนั้นจะถึงก่อนบอกเลิกสัญญาก็ตาม”

ประเด็นที่ 10 ผลภายหลังจากการที่ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญา เพราะผู้เช่าซื้อผิดสัญญา

ในกรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญา เพราะผู้เข้าซื้อผิดสัญญานั้น จะมีผลตามที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อ 3(10) “เมื่อผู้ให้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญา และกลับเข้าครอบครองเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เข้าซื้อเพื่อนำออกขายให้แก่บุคคลอื่น

ก. ...

ข. ในกรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อนำเครื่องใช้ไฟฟ้าออกขาย หากได้ราคาเกินกว่ามูลหนี้ในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเข้าซื้อ ผู้ให้เข้าซื้อต้องคืนเงินส่วนที่เกินนั้นให้แก่ผู้เข้าซื้อ แต่หากได้รายน้อยกว่ามูลหนี้ในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเข้าซื้อ ผู้เข้าซื้อจะรับผิดส่วนที่ขาดนั้นเฉพาะกรณีการขายโดยวิธีประมูลหรือขายทอดตลาดที่เหมาะสมเท่านั้น”

ถึงแม้ว่าเป็นบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิผู้เข้าซื้อในอันที่จะได้รับเงินจากผู้ให้เข้าซื้อภายหลังจากสัญญาเข้าซื้อสิ้นสุดลงแล้ว หากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เข้าซื้อนั้นผู้ให้เข้าซื้อขายได้เกินกว่าราคาส่วนที่ขาดตามสัญญาเข้าซื้อ แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ดังกล่าวนี้อีกเป็นบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่หรือความรับผิดชอบของผู้เข้าซื้อภายหลังจากสัญญาสิ้นสุดไปแล้วในลักษณะที่เป็นการก่อให้เกิดภาระหรือเป็นการลงโทษผู้เข้าซื้อเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ แม้ว่าบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อ 3(10) นี้จะมีได้กำหนดหน้าที่ให้กับผู้เข้าซื้อแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังสามารถกำหนดหน้าที่ให้กับผู้ให้เข้าซื้อไว้ในกรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อขายทอดตลาดได้เกินกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดนั้น ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งมอบเงินส่วนที่เกินนั้นให้กับผู้เข้าซื้อก็ตาม แต่เนื่องจากการขายทอดตลาดหรือการประมูลเครื่องใช้ไฟฟ้าโดยมากนั้นเงินที่ขายได้มักจะได้น้อย เพราะเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้ามือสอง ทำให้คนไม่นิยมที่จะซื้อ เพราะเกรงปัญหาในเรื่องความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้า ฉะนั้น ส่วนมากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดหรือการประมูลก็อาจจะน้อยกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดได้ นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับผลของการเลิกสัญญาในกรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาตาม มาตรา 574 เพราะผู้เข้าซื้อผิดนัดนั้น ได้มีความเห็นของนักวิชาการและแนวคำพิพากษากฎีกา ดังนี้

ความคิดเห็นของนักวิชาการมี 2 แนว ดังนี้

ความเห็นแรก ท่านศาสตราจารย์ไพจิตร ปุญญพันธุ์⁸ เห็นว่า ผู้ให้เข้าซื้อไม่สามารถเรียกค่าเข้าซื้อที่ค้างชำระก่อนบอกเลิกสัญญาได้ เพราะ เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อแล้ว ผลของการบอกเลิกสัญญานี้ย่อมเป็นไปตามมาตรา 391 ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป ยกเว้นเฉพาะส่วนที่มาตรา 574 ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษแล้วก็ต้องเป็นไปตามมาตรา 574 ดังนั้นเมื่อมีการบอกเลิก

⁸ไพจิตร ปุญญพันธุ์, (พฤษภาคม-มิถุนายน 2526) “ผลของการเลิกสัญญาเข้าซื้อกับการสู่ฐานะเดิม”, ดุลพาห, ปีที่ 30 เล่มที่ 3, หน้า 22-36.

สัญญายอมทำให้สัญญาระงับย้อนหลังไปตั้งแต่ต้นแล้ว หากยอมให้เรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระได้ เท่ากับเป็นการยอมให้เรียกให้ปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญาที่ได้ระงับไปแล้ว คือ ไม่มีมูลหนี้แล้ว

ความเห็นที่สอง ท่านศาสตราจารย์ประพนธ์ ศาตะมาน⁹ เห็นว่า ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก่อนบอกเลิกสัญญาได้ เพราะค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระเป็นค่าเช่าซื้อในระหว่างที่ยังมีนิติสัมพันธ์อยู่ และการบอกเลิกสัญญามีผลให้สัญญาระงับสำหรับในอนาคตเท่านั้น ไม่มีผลย้อนหลัง ค่าเช่าซื้อในระหว่างที่ยังไม่เลิกสัญญาจึงควรเรียกได้ เพื่อความเป็นธรรมกับผู้ให้เช่าซื้อ และเพราะการที่มาตรา 574 ให้ผู้ให้เช่าซื้อบริบูรณ์ราคาเช่าซื้อที่ได้ชำระมาแล้วก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติในมาตรานี้ยกเว้นผลการเลิกสัญญาตามมาตรา 391 ที่มีผลให้ย้อนหลังนั่นเอง

แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ได้แก่ คำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 1195/2511 (ประชุมใหญ่) และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 601/2513 เป็นต้น วินิจฉัยว่า ผู้ให้เช่าซื้อมีเพียงสิทธิที่จะบริบูรณ์ราคาเงินที่ผู้เช่าซื้อชำระมาแล้วและกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อและมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากการไม่ชำระหนี้จนเป็นเหตุให้มีการเลิกสัญญา ได้แก่ ค่าใช้ทรัพย์สินตลอดเวลาที่ผู้เช่าซื้อครอบครองทรัพย์สินอยู่ตามนัย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคสามและถ้าทรัพย์สินที่คืนมาเสียหาย ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบนอกเหนือไปจากความเสียหายอันเกิดจากการใช้ทรัพย์สินโดยชอบอีกด้วยเท่านั้น แต่ไม่มีสิทธิที่จะเรียกเงินที่ค้างชำระก่อนบอกเลิกสัญญาได้ และหากในข้อสัญญา กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกเงินที่ค้างชำระอยู่จนถึงวันเลิกสัญญาหรือวันที่กลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้น มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 511/2512, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1780/2542 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1496/2548 เป็นต้น วินิจฉัยว่า ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกได้ แม้ข้อสัญญานั้นจะแตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย เพราะบทบัญญัติของกฎหมายในกรณีนี้ไม่ใช่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่ในกรณีนี้ศาลถือว่าข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกเงินที่ค้างชำระได้นั้นเป็นเบี้ยปรับซึ่งหากสูงเกินไป ศาลสามารถที่จะลดลงได้

นอกจากนี้ หากผู้ให้เช่าซื้อบริบูรณ์ทรัพย์สินที่เช่าซื้อกลับคืนมาแล้วอาจจะนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นไปให้บุคคลอื่นเช่าซื้อหรือขายต่อ และหากผู้ให้เช่าซื้อขายทรัพย์สินไม่ได้ราคาที่เหมาะสมจะเป็นทำให้ขาดทุนแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกร้องราคาที่ขาดได้หรือไม่ ซึ่งในทางปฏิบัติผู้ให้เช่าซื้อมักจะระบุเงื่อนไขข้อหนึ่งในหนังสือเช่าซื้อเลยว่า หากผู้ให้เช่าซื้อนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อออกขายได้เงินมาไม่เพียงพอชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ เหลือเท่าใดให้ผู้ให้เช่าซื้อชำระจนครบความตกลงนี้ไว้บังคับได้ แต่

⁹ ประพนธ์ ศาตะมาน, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 3 , น 272 -274.

ศาลเห็นว่าเป็นการกำหนดเบี้ยปรับหากสูงเกินไปศาลลดลงได้ ได้แก่ คำพิพากษาฎีกาที่ 58/2530, คำพิพากษาฎีกาที่ 1721/2532, คำพิพากษาฎีกาที่ 4586/2533, คำพิพากษาฎีกาที่ 2084/2536 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาในกรณีดังกล่าวนี้ ผู้เขียนยังไม่พบฎีกาที่วินิจฉัยในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงเกี่ยวกับเรื่องการเรียกค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อออกขายแล้วได้ราคาน้อยกว่าที่จะได้รับตามสัญญาเช่าซื้อ

ดังนี้ เมื่อเปรียบเทียบผลภายหลังจากการที่สัญญาสิ้นสุดเพราะผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญา ระหว่างผลตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาและผลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ผลของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญานั้นก่อให้เกิดภาระและเป็นการลงโทษผู้ให้เช่าซื้อเกินกว่าผลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้ผู้เช่าซื้อยังมีหนี้ที่จะต้องชำระค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคา ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำเครื่องใช้ไฟฟ้าไปขายทอดตลาดหรือประมูลโดยวิธีที่เหมาะสมแล้วได้ราคาน้อยกว่ามูลหนี้ในส่วนที่ขาดตามสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งหนี้หรือหนี้ที่ดังกล่าวนี้เป็นหนี้หรือหนี้ที่ภายหลังจากการที่สัญญาสิ้นสุดลงไปแล้วโดยบังคับให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องกำหนดหนี้หรือหนี้ที่ดังกล่าวไว้ในสัญญา ในขณะที่บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และคำวินิจฉัยของศาลฎีกาได้แก่ คำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 1195/2511 (ประชุมใหญ่) และคำพิพากษาฎีกาที่ 601/2513 เป็นต้น ไม่ได้กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องมีหนี้ใด ๆ อีกต่อไปภายหลังสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดแล้ว โดยแม้แต่ค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก่อนบอกเลิกสัญญานั้น ผู้เช่าซื้อ也不需要มีหนี้ที่จ่ายและผู้ให้เช่าซื้อก็จะเรียกให้จ่ายไม่ได้ เว้นแต่จะกำหนดไว้ในสัญญาให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระได้ แต่การเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระนี้ ศาลถือว่าเป็นเบี้ยปรับซึ่งหากสูงเกินไปศาลก็ย่อมลดลงได้อีกด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 58/2530, คำพิพากษาฎีกาที่ 1721/2532, คำพิพากษาฎีกาที่ 4586/2533, คำพิพากษาฎีกาที่ 2084/2536 เป็นต้น) ส่วนในกรณีที่เป็นการเรียกค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาดังกล่าวนี้ซึ่งกรณีนี้อาจถือว่าเป็นค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 นั้น ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่า หากไม่มีข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อแล้ว ศาลจะให้หรือไม่ เพราะเท่าที่ปรากฏในปัจจุบันแนวคำวินิจฉัยของศาล ได้แก่ คำพิพากษาฎีกาที่ 58/2530, คำพิพากษาฎีกาที่ 1721/2532, คำพิพากษาฎีกาที่ 4586/2533, คำพิพากษาฎีกาที่ 2084/2536 เป็นต้น ได้วินิจฉัยในกรณีที่การเรียกค่าเสียหายที่เป็นค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาดังกล่าวแล้วแต่เกิดจากข้อตกลงในสัญญาแทบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่า หากในข้อสัญญาไม่ได้กำหนดข้อตกลงให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกค่าเสียหายที่เป็นค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคา ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อไปขายแล้วได้เงินน้อยกว่าจำนวนเงินที่ควรจะได้รับตามสัญญาเช่าซื้อนั้น ผู้เขียนเห็น

ว่า ผู้ให้เช่าซื้อไม่น่าจะเรียกให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในเงินค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาดังกล่าวได้ เพราะ ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีฐานแห่งสิทธิใดไม่ว่าจะเป็นฐานในทางกฎหมายหรือฐานในทางสัญญาในการเรียกให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในเงินจำนวนนี้

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศแล้วนั้น กฎหมายประเทศอังกฤษและกฎหมายประเทศนิวซีแลนด์แล้ว กฎหมายของทั้งสองประเทศไม่มีบทบัญญัติที่เป็น การกำหนดหน้าที่อันเป็นการก่อให้เกิดภาระแก่คู่สัญญา ดังเช่นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ข้อ 3(10)

แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่า ผู้ให้เช่าซื้อมักจะระบุเงื่อนไขข้อหนึ่งในหนังสือสัญญาเช่าซื้อเลยว่า หากผู้ให้เช่าซื้อนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อออกขายได้เงินมาไม่เพียงพอชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ เหลือเท่าใดให้ผู้เช่าซื้อชำระจนครบ เพื่อเป็นการตัดปัญหาที่จะเกิดในกรณีที่ไม่ได้กำหนดไว้แล้วศาลจะพิพากษาให้ผู้เช่าซื้อจ่ายค่าเสียหายให้ตนหรือไม่

ดังนั้น เมื่อในทางปฏิบัติผู้ให้เช่าซื้อมักจะกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องจ่ายค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อ ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อออกขายได้เงินมาไม่เพียงพอชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ เหลือเท่าใดให้ผู้เช่าซื้อชำระจนครบ แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดข้อสัญญาเช่นว่านี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคจนเกินควร ถึงแม้ว่าในสายตาของศาลนั้นจะมองว่าการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะนี้ เป็นการกำหนดค่าเสียหายล่วงหน้าซึ่งมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับที่ศาลมีดุลพินิจลดลงได้ก็ตาม ดังนั้น ในกรณีนี้ ผู้เขียนจึงขอเสนอให้ตัดบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 3(10) (ข) ออก โดยผู้เขียนเห็นควรเสนอบทบัญญัติที่เป็นการห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อใช้ข้อสัญญาที่เป็นการบังคับให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคา ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำเครื่องใช้ไฟฟ้าไปขายแล้วได้ราคาน้อยกว่าราคาที่ควรจะได้รับตามสัญญาเช่าซื้อ ดังนี้

“ห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อใช้ข้อสัญญาที่เป็นการกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในมูลค่าส่วนที่ขาดตามสัญญาเช่าซื้อ หรือค่าเสื่อมราคา หรือค่าขาดราคา ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อเลิกสัญญา เพราะผู้เช่าซื้อผิดสัญญาและผู้ให้เช่าซื้อได้นำเครื่องใช้ไฟฟ้าไปขายแล้วได้ราคาน้อยกว่าราคาที่ควรจะได้รับตามสัญญาเช่าซื้อ แม้ว่าการขายนั้นผู้ให้เช่าซื้อจะได้กระทำไปด้วยวิธีการที่เหมาะสมก็ตาม”

ประเด็นที่ 11 หน้าที่ของผู้เช่าซื้อภายหลังสัญญาสิ้นสุด เพราะเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อสูญหายหรือถูกทำลายไปทั้งหมด โดยเหตุใด ๆ อันมิใช่ความผิดของผู้ให้เช่าซื้อ

กฎหมายเช่าซื้อของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสิ้นสุดของสัญญา ในกรณีที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายหรือถูกทำลายไปทั้งหมด โดยเหตุใด ๆ อันมิใช่ความผิดของผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว กรณีที่บทบัญญัติในสัญญาเช่าซื้อบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ก็จะอนุโลมบทบัญญัติในเรื่องเช่าทรัพย์สินและซื้อขายมาใช้โดยอนุโลม

และในกรณีนี้ ได้อนุโลมเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องเช่าทรัพย์สิน มาตรา 567 มาใช้โดยอนุโลม ซึ่งมาตรา 567 บัญญัติว่า “ถ้าทรัพย์สินซึ่งให้เช่าสูญหายไปทั้งหมดไซ้ ท่านว่าสัญญาเช่าย่อมระงับไปด้วย” แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีคำพิพากษากฎีกา ได้แก่ คำพิพากษากฎีกาที่ 1580/2514, 575/2518, 1314/2515 และ 2805/2540 เป็นต้น ได้วินิจฉัยว่า ข้อตกลงที่มีลักษณะเป็นการยกเว้นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 567 สามารถทำได้ เพราะ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ใช่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องข้อยกเว้นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 567 นี้ ได้มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคบางฉบับ อันได้แก่ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 ข้อ 4(4) กำหนดห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อให้ครบถ้วนตามสัญญาในกรณีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อสูญหาย ถูกทำลาย ถูกยึด ถูกอายัด หรือถูกริบ โดยมีใช้เป็นความผิดของผู้เช่าซื้อ เว้นแต่ค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถามการติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความ หรือค่าอื่นใด เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร กล่าวคือ ในกรณีการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ระหว่างผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจและผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อต่อไปตามสัญญาเช่าซื้อไม่ได้

แต่สำหรับการทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องไฟฟ้า ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 มิได้มีบทบัญญัติในเรื่องนี้ไว้เฉพาะเหมือนดังที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 ข้อ 4(4) ดังนั้น หากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อสูญหายหรือถูกทำลายไปทั้งหมดโดยเหตุสุดวิสัย หรือด้วยเหตุอื่นใดอันมิใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อ หลัก ผู้เช่าซื้อไม่ต้องชำระค่าเช่าซื้อต่อไปจนครบตามสัญญาเช่าซื้อ ข้อยกเว้น ผู้ให้เช่าซื้ออาจกำหนดข้อสัญญาที่ทำให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อต่อไปจนครบ

ตามสัญญาเช่าซื้อได้ เพราะไม่มีกฎหมายเข้ามาควบคุมไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งการไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่เข้าควบคุมไว้โดยเจพะนั้น ย่อมทำให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถกำหนดข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 567 ซึ่งทำให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อจนครบตามที่กำหนดไว้ในสัญญา แม้ว่าเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อจะสูญหายหรือถูกทำลายไปด้วยเหตุใดๆ โดยมีใช้ความผิดของผู้เช่าซื้อ ซึ่งการกำหนดข้อสัญญาในลักษณะเช่นนี้ เป็นการก่อกวนให้แก่ผู้เช่าซื้อ เพราะผู้เช่าซื้อยังคงต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อจนครบตามที่กำหนดไว้ในสัญญา แต่ไม่ได้ใช้หรือรับประโยชน์จากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อ

ในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นสมควรในการที่จะแก้ไขโดยการเพิ่มเติมบทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในลักษณะเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่ารถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 ข้อ 4(4) กล่าวคือ ห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อให้ครบถ้วนตามสัญญาในกรณีเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อสูญหาย ถูกทำลาย ถูกยึด ถูกอายัด หรือถูกริบ โดยมีใช้ความผิดของผู้เช่าซื้อ เว้นแต่ค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถามการติดตามเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อ ค่าทนายความ หรือค่าอื่นใด เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร

สำหรับเหตุผลที่ผู้เขียนเสนอในการห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อต่อไปจนครบถ้วนตามสัญญาในกรณีที่เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อสูญหายหรือถูกทำลายด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดอันมิใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อนั้น เพราะผู้เขียนเห็นว่าสัญญาเช่าซื้อนั้นเป็นสัญญาที่ยังไม่ก่อให้เกิดการโอนกรรมสิทธิ์โดยตัวของสัญญาเอง แต่เป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดความคาดหวังว่าจะได้ว่าจะได้กรรมสิทธิ์เมื่อผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อจนครบตามสัญญาเช่าซื้อ ดังนั้นตราบิตที่ผู้เช่าซื้อยังชำระค่าเช่าซื้อยังไม่ครบกรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อจึงยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้อ และเมื่อกรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้ายังเป็นของผู้ให้เช่าซื้อ ฉะนั้น หากเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นถูกทำลายหรือสูญหายไปโดยเหตุสุดวิสัยหรือโดยเหตุหนึ่งเหตุใดอันมิใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อก็ควรที่จะเสี่ยงภัยรับเอาความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นไว้เอง ซึ่งในกรณีเมื่อเทียบกับสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง หากทรัพย์สินที่สูญหายหรือถูกทำลายไปทั้งหมดโดยเหตุสุดวิสัยหรือเหตุใด ๆ อันมิใช่ความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผู้ซื้อก็ต้องชำระราคาของทรัพย์สินจนครบตามที่กำหนดไว้ในสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง ทั้งนี้ เพราะสัญญาซื้อขายผ่อนส่งนั้น กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งสัญญาได้โอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะทำสัญญา (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 458) และในขณะเดียวกันผู้ขายก็ได้ทำหน้าที่ของตนครบถ้วนแล้ว คือ ได้ส่งมอบทรัพย์สินที่

เป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 486¹⁰) และเมื่อผู้ซื้อได้รับมอบทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ผู้ซื้อก็มีหน้าที่ที่จะต้องชำระราคาตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาซื้อขายนั้น ดังนั้น การกำหนดข้อสัญญาที่ให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อจนครบหากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อนั้นสูญหายหรือถูกทำลายโดยมิใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อนั้นย่อมเป็นการบิดเอาความเสียหายให้กับผู้เช่าซื้อที่จะต้องรับภาระนี้แทนผู้ให้เช่าซื้อซึ่งการกำหนดข้อสัญญาเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เช่าซื้อเป็นอย่างมาก

¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 486 “ผู้ซื้อจำต้องรับมอบทรัพย์สินที่ตนได้รับซื้อและชำระราคาตามสัญญาซื้อขาย”